

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
KRIMINOLOGIAN JA OIKEUSPOLITIIKAN INSTITUUTTI

KATSAUKSIA 35/2019

**SUOMALAISET VÄKIVALLAN JA
OMAISUUSRIKOSTEN KOHTEENA
2018
– KANSALLISEN RIKOSUHRI-
TUTKIMUKSEN TULOKSIA**

PETRI DANIELSSON & MATTI NÄSI

Julkaisija Helsingin yliopisto
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
www.helsinki.fi/fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti

PL 24, Unioninkatu 40
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Sarja Katsauksia 35/2019

ISBN ISBN 978-951-51-0666-7 (pdf)
ISSN 2342-7779 (verkkójulkaisu)

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	1
1 Tutkimuksen tausta	2
2 Uhkailu ja väkivalta	3
3 Väkivallan pelko	14
4 Omaisuusrikokset.....	17
5 Alueelliset erot.....	21
6 Verkkorikokset.....	24
Kirjallisuus	29
Liitteet.....	31

TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa esitetään Kansalliseen rikosuhritutkimukseen (KRT) perustuvia tietoja uhkailujen, fyysisen väkivallan, omaisuusrikosten sekä verkkorikosten kohteeksi joutumisesta sekä väkivallan pelosta vuosina 2012–2018. Kansallinen rikosuhritutkimus on 15–74-vuotiaille suunnattu kysely, johon vastasi vuonna 2018 yhteensä 5 510 Suomessa vakituisesti asuvaa henkilöä.

- Vuonna 2018 kuusi prosenttia 15–74-vuotiaista suomalaisista oli joutunut läimäisyyn tai sitä vakavamman väkivallan kohteeksi. Vamman aiheuttaneen väkivallan kohteeksi oli joutunut neljä prosenttia vastaajista. Fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus oli samalla tasolla kuin edellisenä vuonna.
- Uhkailua kokeneita oli yhdeksän prosenttia vastaajista. Uhkailua kokeneiden osuus oli samalla tasolla kuin aikaisempina vuosina.
- Nuoret kokivat fyysistä väkivaltaa selvästi vanhempia ikäryhmiä enemmän. Sukupuolten välillä ei ollut eroa fyysisen väkivallan kokemisessa. Miehet olivat kuitenkin kokeneet naisia useammin väkivallalla uhkaamista.
- Naiset kokivat uhkailua ja väkivaltaa useimmin työtehtävissään, miehet julkisilla paikoilla.
- Työtehtävissä kohdattujen uhkailu- ja väkivaltatilanteiden esiintyvyys on lisääntynyt sekä miehillä että naisilla ajanjaksolla 2012–2018. Tilanteet, joissa tekijä on puolittu tai tuntematon, ovat niin ikään lisääntyneet sekä miesten että naisten osalta.
- Poliisilaitosalueittainen tarkastelu osoitti, että vammaan johtaneen väkivallan esiintyvyys vaihteli kahden ja kuuden prosentin välillä. Pohjanmaalla ja Itä-Suomessa väkivaltaa oli kokenut 5–6 prosenttia vastaajista, kun osuus Lapin ja Länsi-Uudenmaan poliisilaitosten alueella oli kaksi prosenttia.
- 13 prosenttia vastaajista ilmoitti välttävänsä jotakin kotinsa lähellä olevaa aluetta väkivallan uhan vuoksi. Välttämiskäyttäytymisen yleisyys oli aiempia vuosia matalammalla tasolla.
- Välttämiskäyttäytyminen oli selvästi yleisempää kaupunkimaisissa kunnissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla. Poliisilaitoskohtaisesti tarkasteltuna välttämiskäyttäytyminen oli yleisintä Helsingissä ja Itä- ja Länsi-Uudenmaan poliisilaitosten alueilla ja vähäisintä Pohjanmaalla ja Itä-Suomessa.
- Polkupyörävarkaudet ja autoihin kohdistuneet vahingonteot olivat yleisimmät kotitalouksien omaisuuteen kohdistuneet rikokset. Kotitalouteen kohdistuvien omaisuusrikosten yleisyys oli samalla tasolla kuin aikaisempina vuosina.
- Tavarain tai palvelun ostamisen yhteydessä tapahtuneet huijaukset, maksuvälinepetokset sekä identiteettivarkaudet ovat lisääntyneet ajanjaksolla 2013–2018.
- Verkkorikosten yleisimpiä tekemuotoja olivat haittaohjelmat sekä verkossa tapahtuva häirintä. 42 prosenttia vastaajista ilmoitti saaneensa haittaohjelman joskus elämänsä aikana ja 13 prosenttia kuluneen vuoden aikana. Kuluneen vuoden aikana verkkoympäristössä tapahtuneesta seksuaalisesta häirinnästä ilmoitti yhdeksän prosenttia ja muusta häirinnästä kahdeksan prosenttia vastaajista.
- Miehet olivat joutuneet naisia useammin haittaohjelman kohteeksi, naiset puolestaan seksuaalisen tai muun häirinnän kohteeksi.
- Yli puolet vastaajista (53 %) ilmoitti pelänneensä verkkorikoksen kohteeksi joutumista vuoden aikana. Verkkorikollisuuden pelko oli selvästi yleisempää kuin katuväkivallan pelko (29 %).

1 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Rikostilastot ja muut viranomaislähteet kuvaavat väkivallan ja muiden rikosten yleisyyttä puutteellisesti, koska vain osa rikoksista tulee poliisiin tai muiden viranomaisten tietoon. Rikoksista ilmoittaminen voi riippua muun muassa siitä, määrittävätkö ihmiset heihin kohdistuneet teot rikoksiksi ja haluavatko he, että tekijä joutuu teostaan vastuuseen. Viranomaistilastot kuvaavat varsin luotettavasti esimerkiksi vakavaa väkivaltaa, mutta lievän väkivallan ilmitulo on paljon sattumanvaraisempaa. Myös viranomaiskontrollin teho ja suuntautuminen sekä lainmuutokset vaikuttavat tekojen ilmituloon ja tilastoitumiseen.

Viranomaislähteisiin liittyvien rajoitteiden vuoksi on tärkeää saada poliisi- ja tuomioistuintilastoista riippumatonta ja niitä täydentävää tietoa rikollisuudesta ja kansalaisten turvallisuudesta. Eräs keino tällaisen tiedon tuottamiseen ovat kyselymenetelmiin perustuvat tutkimukset. Niiden avulla voidaan tuottaa kontrollijärjestelmästä riippumatonta tietoa väkivallantekojen ja uhkailun yleisyydestä väestötasolla, sekä saada tietoja sellaisista teonpiirteistä, joita ei kirjata virallistilastoihin. Lisäksi kyselyissä voidaan selvittää myös koettua turvallisuutta, kuten sitä, miten suureksi huolenaiheeksi ihmiset kokevat väkivallan ja muun rikollisuuden elinympäristössään.

Suomessa uhritutkimuksia on tehty 1970-luvulta alkaen ja systemaattisesti vuoden 1980 jälkeen (Heiskanen 2002; Sirén ym. 2010). Tässä raportissa esitetään uudistetun Kansallisen rikosuhritutkimuksen (KRT) tuloksia (suunnittelusta ks. Sirén 2011). Kyseessä on järjestyksessään seitsemäs Kansallinen rikosuhritutkimus, joka on toteutettu yhdenmukaisin menetelmin vuosina 2012–2018. Tässä raportissa esitettävät tiedot ovat peräisin vuoden 2018 tutkimuksesta ja aikasarjojen osalta vuosien 2012–2018 tutkimuksista (vuosien 2012–2017 tuloksista ks. Sirén ym. 2013; Danielsson ym. 2014; Danielsson & Salmi 2015; Danielsson & Kääriäinen 2016; Danielsson & Kääriäinen 2017; Danielsson & Näsi 2018).

Tutkimuksen aineisto kerättiin posti- ja internet-kyselynä syksyn 2018 aikana. Raportissa esitettävät tiedot koskevat 15–74-vuotiaiden, Suomessa pysyvästi asuvien henkilöiden kokemaa väkivaltaa ja omaisuusrikoksia (ks. liite 1. Kyselyn toteutus ja aineisto). Lisäksi kerättiin tietoa vastaajien kokemasta verkkorikollisuudesta. Kyselyn tulokset ovat keskeisiltä osin vertailukelpoisia vuosien 2012–2017 tietoihin, mutta eivät tätä aikaisemmin suoritettuihin uhritutkimuksiin, jotka eroavat tästä kyselystä sekä tietosisällön että kyselymenetelmien suhteen.

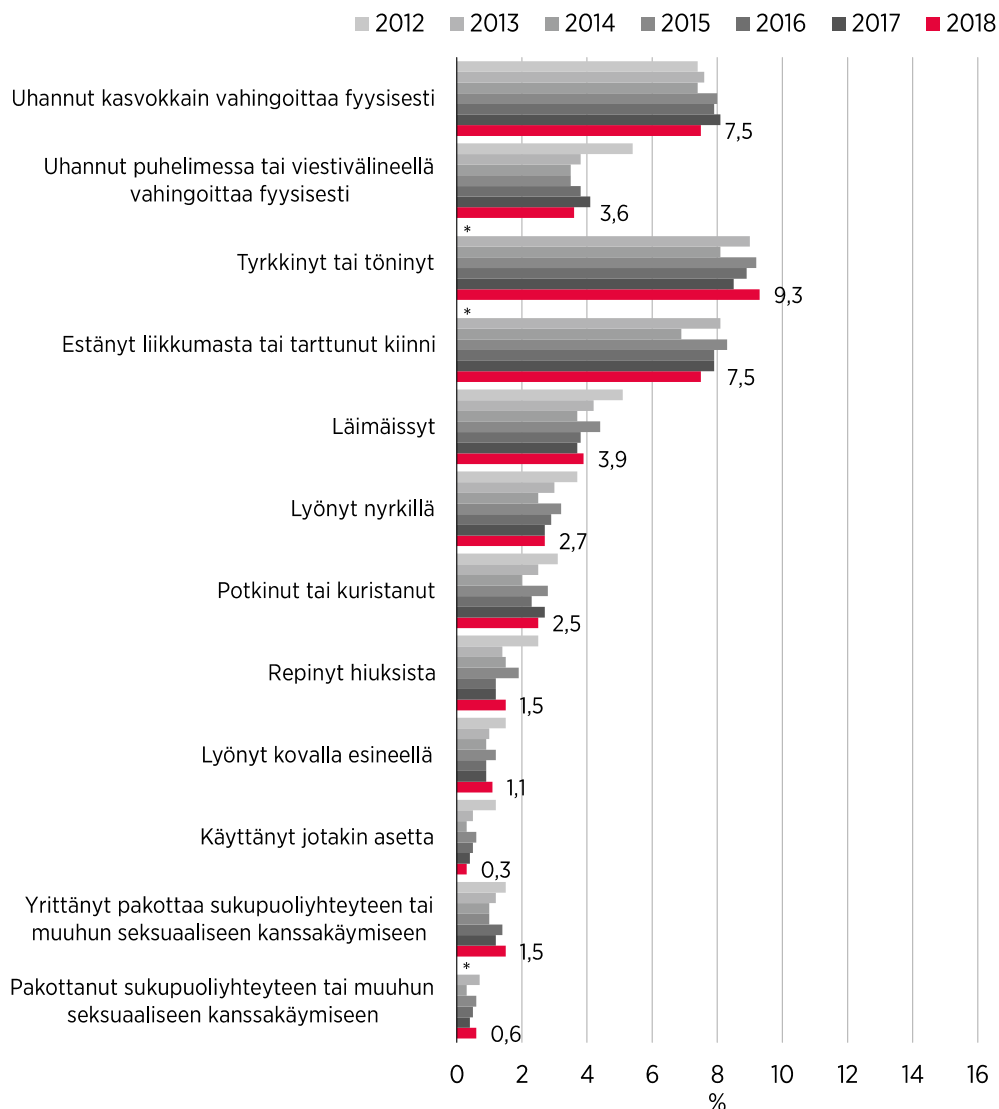
2 UHKAILU JA VÄKIVALTA

Kansallisen rikosuhritutkimuksen keskeisimpiä tavoitteita on seurata väkivalta- ja uhkailutilanteiden sekä omaisuuteen kohdistuvien rikosten kehitystä. Tähän tarkoitukseen väestökyselyihin perustuva tutkimus sopii erityisen hyvin; kun kyselyn menetelmä ja kysymysten muoto pidetään yhdenmukaisena, voidaan luotettavasti seurata näiden ilmiöiden yleisyydessä tapahtuvia muutoksia väestötasolla. Lisäksi kyselymenetelmä mahdollistaa rikosilmiöiden yleisyydessä tapahtuvien muutosten tarkastelun tavalla, joka on riippumaton kontrolliviranomaisten toiminnasta ja kirjauskäytännöistä.

Kansallinen rikosuhritutkimus on toteutettu lähes yhdenmukaisin menetelmin nyt seitsemänä vuonna peräkkäin, vuosina 2012–2018. Aikajänne mahdollistaa lyhyen aikavälin kehityssuuntien tarkastelun. Samalla voidaan kuitenkin todeta, että rikosilmiöiden yleisyydessä tapahtuvat muutokset ovat usein hitaita ja tasomuutokset lyhyellä aikavälillä vähäisiä. Tämä on seurausta siitä, että rikosilmiöiden syyt, olivat ne sitten yhteiskunnallisia tai yksilötason tekijöitä, muuttuvat väestötasolla hitaasti.

Uhkailun ja väkivallan yleisyys. Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutumista on selvitetty esittämällä vastaajalle luettelo uhkailua tai väkivaltaa sisältävistä teoista. Vastaajilta kysytään, onko joku tuttu tai tuntematon henkilö käyttäytynyt vastaajaa kohtaan mainituilla tavoilla viimeisen 12 kuukauden aikana. Teot ulottuvat sanallista tai kirjallisista uhkailuista asetta käyttäen tehtyyn fyysiseen väkivaltaan. Kysytyt teot ja niiden yleisyys vuosina 2012–2018 on esitetty kuviossa 1¹.

¹ Vuoden 2012 kyselyssä joitakin tekemuotoja koskevat kysymykset poikkesivat muotoilultaan myöhemmistä kyselyistä, eivätkä siten ole vertailukelpoisia vuodesta 2013 alkaen tehtyihin kyselyihin. Tällaisia tekemuotoja ovat: a) tyrkkiminen ja töniminen, b) liikkumisen estäminen ja c) sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottaminen. Kuviossa 1 näiden tekemuotojen kohdalla on puuttuva tieto vuoden 2012 tietojen osalta.

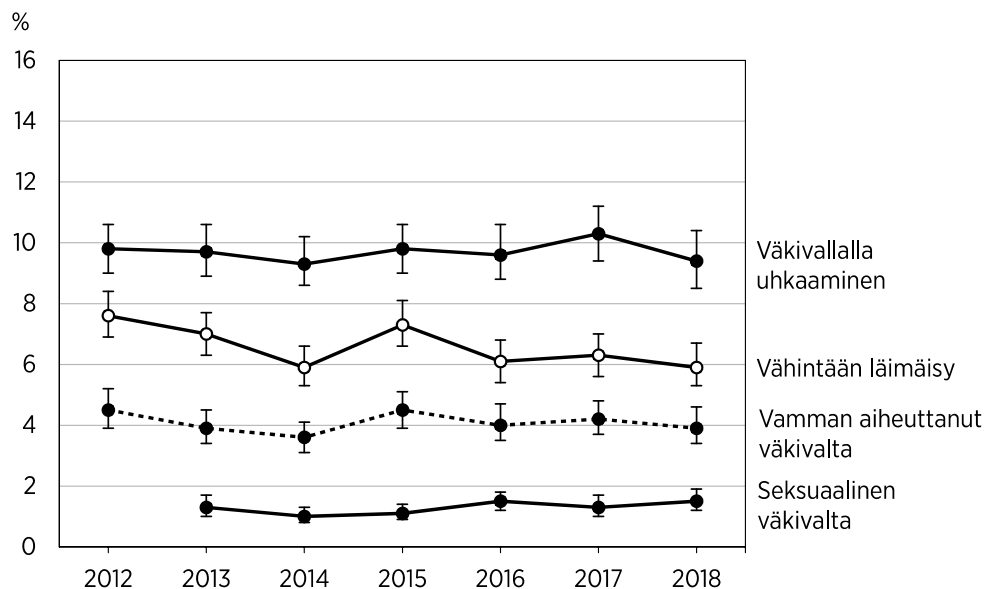
Kuvio 1 Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutuneet 15–74-vuotiaat vastaajat tekotyypin mukaan vuosina 2012–2018 (%), vuoden 2018 tieto merkitty myös numeroin (*=puuttuva tieto; kysymystapa vuonna 2012 ei ollut täysin vertailukelpoinen myöhempisiin kyselyihin nähden)

Kaikkiaan eri tekemuotojen esiintyvyys on vuosina 2012–2018 pysynyt verraten muuttumattomana. Yleisimpiä tekoja ovat olleet verraten lievät fyysisen väkivallan muodot, kuten tyrkkiminen ja töniminen sekä liikkumisen estäminen ja kiinni tarttuminen. Näistä tekemuodoista on ilmoittanut hieman alle kymmenesosa vastaajista, vuonna 2018 kaikkiaan yhdeksän ja kahdeksan prosenttia vastaajista. Harvinaisimpia tekoja ovat olleet näitä vakavampia väkivallan muodot, kuten kovalla esineellä lyöminen ja asetta käyttäen tehty väkivalta, joista on ilmoittanut noin yksi sadasta vastaajasta. Vuonna 2018 läimäisystä ilmoitti neljä prosenttia ja lyönnistä kolme prosenttia vastaajista. Seksuaalisesta väkivallasta on viime vuosina ilmoittanut noin prosentti vastaajista.

Kuviossa 2 uhkailua ja väkivaltaa sisältävien uhrikokemusten yleisyyttä vuosina 2012–2018 on tarkasteltu tekoryhmittäin siten, että tarkastelussa on eroteltu uhkailua sisältävät teot, vähintään läimäisyn käsittävä fyysinen väkivalta, fyysisen

vamman aiheuttanut väkivalta sekä seksuaalinen väkivalta. Seksuaalisen väkivallan osalta tarkastelu on rajoitettu vuosiin 2013–2018, koska kyselylomakkeeseen tehtiin vuosien 2012 ja 2013 välillä pieniä muutoksia seksuaalista väkivaltaa koskeviin kysymyksiin, eivätkä luvut näin ollen ole täysin vertailukelpoisia.

Tarkastelujaksolla ei havaita suuria muutoksia eri tekokokonaisuuksien esiintyvyydessä. Väkivallalla uhkaamista oli vuonna 2018 kokenut yhdeksän prosenttia vastaajista. Osuus on pysynyt samalla tasolla koko tarkastelujakson ajan. Vähintään läimäisyn käsittävää väkivallasta ilmoitti kuusi prosenttia vastaajista, mikä oli samalla tasolla kuin edellisellä vuonna. Fyysisen vamman aiheuttanutta väkivaltaa oli kokenut neljä prosenttia vastaajista, mikä oli niin ikään edellisvuosien tasolla. Kaikkiaan voidaan todeta, että fyysisen väkivallan taso on vaihdellut viime vuosina vain vähän. Havainto vastaa pääpiirteissään poliisin tietoon tulleen väkivallan kehitystä (ks. Tilastokeskus 2019a)². Seksuaalisesta väkivallasta ilmoittaneiden osuus on pysynyt 1–1,5 prosentissa koko tarkastelujakson ajan.

Kuvio 2 Uhkailu- ja väkivaltatilanteiden kohteeksi joutuneet vuosina 2012–2018 (% 15–74-vuotiaista ja 95 % luottamusväli)³

Uhkailun ja väkivallan yleisyys sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Seuraavassa väkivaltakokemuksia on tarkasteltu tekokokonaisuuksittain sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Uhkailut, joihin ei ole liittynyt uhrin ja tekijän fyysistä kontaktia, on erotettu omaksi kategoriakseen. Liikkumisen estäminen, kiinni tarttuminen sekä töniminen on niin ikään erotettu omaksi ryhmäkseen. Uhkailu ja lievempi fyysinen väkivalta ovat myös tekoja, joissa todennäköisimmin esiintyy tulkintaeroja teon luonteesta, ts. käsitys siitä, mitkä teot ovat tahallista vahingoittamista, on subjektiivista, ja voi vaihdella tekijästä ja olosuhteista riippuen. Aikaisemmissa tut-

² Vuonna 2011 poliisin kirjaamien väkivaltarikosten määrä nousi voimakkaasti, mutta laski vuosina 2012–2014. Ajankohtaan liittyvä huomattava vaihtelu selittyy todennäköisesti vuonna 2011 voimaan tulleella lainmuutoksella, jonka myötä alaikäiseen tai läheiseen kohdistetut lievät pahoinpitelyt tulivat virallisen syytteen alaisiksi.

³ Vuotta 2012 koskevia lukuja on yhdenmukaistettu vuosien 2013–2018 tietoihin, mistä johtuen luvut voivat poiketa vähäisesti aikaisempien raporttien tiedoista.

kimuksissa onkin todettu, että tekojen tulkitseminen väkivallaksi riippuu esimerkiksi tekijän ja uhrin sukupuolesta (Kivivuori ym. 2012; Kivivuori 2014). Vähintään läimäisyn tai lyömisen sisältäneitä tekoja voidaan puolestaan pitää väkivallan mitarina, jossa subjektiivisten tulkintaerojen rooli on vähäisempi kuin lievemmässä väkivallassa.

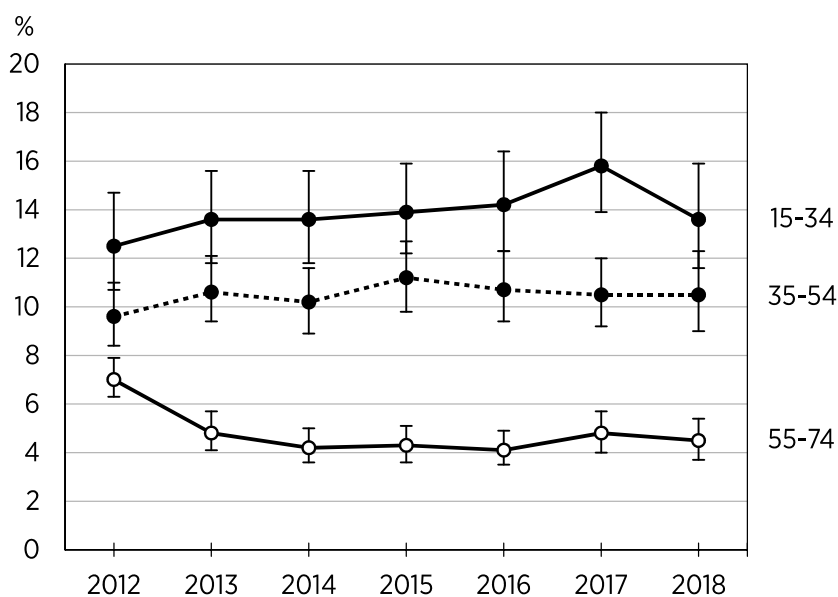
Vuoden 2018 kyselyssä sukupuolten väliset erot uhkailun ja väkivallan kokemisessa olivat aikaisempien vuosien tapaan melko vähäisiä (taulukko 1). Miehet olivat kokeneet naisia useammin väkivallalla uhkaamista, mutta fyysisen väkivallan kokemisessa ei miesten ja naisten välillä ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Naiset kuitenkin ilmoittivat yleisemmin seksuaalisesta väkivallasta tai sen yrityksestä.

Taulukko 1 Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutuneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2018 (%)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Väkivallalla uhkaaminen	9,4	10,6	8,2	13,1	14,0	10,5	4,5
Liikkumisen estäminen, tarttuminen, töniminen	12,4	11,8	13,1	24,1	18,3	11,4	5,4
Väh. läimäisyn käsittävä fyysinen väkivalta	5,9	5,5	6,4	11,8	6,1	7,2	2,2
Fyysinen väkivalta yht.	13,9	13,2	14,6	26,4	19,9	13,5	5,9
Seksuaalinen väkivalta tai sen yritys	1,5	0,6	2,4	3,7	2,2	1,0	0,6
Kaikki tekemuodot yht.	18,6	17,9	19,3	31,7	26,6	18,7	8,8

Kuten aikaisemmissa uhritutkimuksissa, ikäryhmittäiset erot uhkailun ja väkivallan kokemisessa olivat huomattavia: nuorimmassa ikäryhmässä niin uhkailuja kuin eriasteista fyysistä väkivaltaa koettiin selkeästi eniten. Vanhimmissa ikäryhmässä, eli 55–74-vuotiaiden keskuudessa, fyysisen väkivallan ja uhkailun kokeminen taas oli kaikkein vähäisintä. Ikäryhmittäisten erojen suhteen tulokset olivat samansuuntaisia kuin aiemmissa kansallisissa uhritutkimuksissa (ks. esim. Sirén ym. 2010).

Kuviossa 3 on tarkasteltu uhkailun kohdentumista eri ikäryhmiin (15–34, 35–54 ja 55–74) siten, että tarkastelujaksona ovat tutkimusvuodet 2012–2018. Tältä osin voidaan havaita, että ikäryhmittäiset erot ovat pysyneet melko vakaina koko tarkastelujakson ajan. 55–74-vuotiaiden ryhmässä uhkailukokemusten esiintyvyys oli korkeimmillaan vuonna 2012, mutta uhkailuja kokeneiden osuus on sittemmin pysynyt erittäin vakaana. 15–34-vuotiaiden ikäryhmässä uhkailua kokeneiden osuus on pysynyt vakaana koko tarkastelujakson.

Kuvio 3 Väkivallalla uhkailun kohteeksi joutuneet vuosina 2012–2018 ikäryhmittäin (% ikäryhmästä sekä 95 % luottamusväli)

Vammaan johtanut väkivalta. Eräs keino arvioida koetun väkivallan vakavuutta on tarkastella väkivallan seurauksia. Kyselyssä vastaajilta on tiedusteltu, olivatko he saaneet edellä käsiteltyjen tekojen seurauksena fyysisen vamman, kuten mustelman, ruhjeen, haavan tai muun vamman. Pitämällä vamman syntymistä väkivallan vakavuuden kriteerinä, voidaan tasoittaa väkivaltaan liittyviä tulkintaeroja. Näin saadaan objektiivisempi väkivallan yleisyyden mittari.

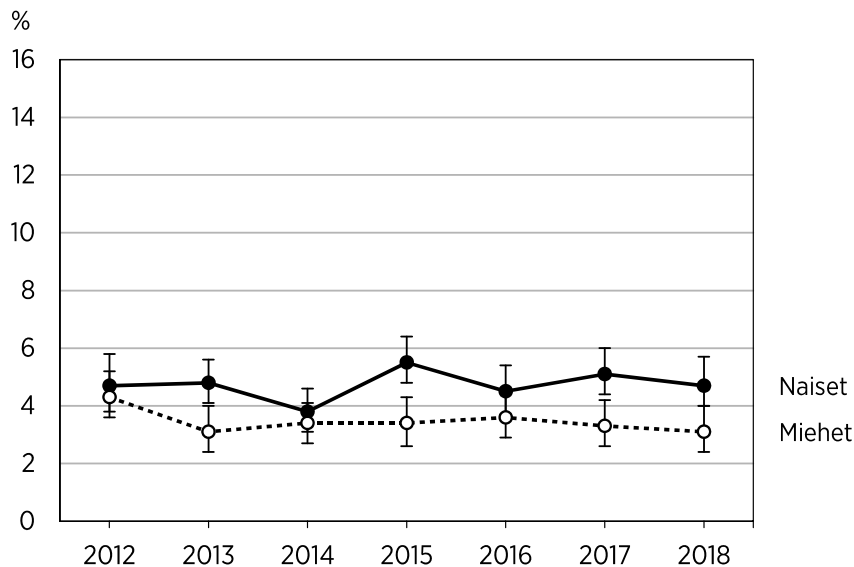
Taulukko 2 Väkivallan seurauksena fyysisen vamman saaneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2018 (%)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Fyysinen vamma	3,9	3,1	4,7	7,6	4,3	4,7	1,5

Kyselyn mukaan noin neljä prosenttia 15–74-vuotiaista suomalaisista oli vuonna 2018 saanut vamman väkivallan seurauksena (taulukko 2). Naiset olivat kokeneet vamman aiheuttanutta väkivaltaa hieman miehiä useammin. Kuten useissa muissakin tekotyypeissä, huomattavimmat erot muodostuivat eri ikäryhmien välille – 15–24-vuotiaiden joukossa lähes kahdeksan prosenttia vastaajista ilmoitti fyysisen vamman johtaneesta väkivallasta, kun vastaava osuus 55–74-vuotiaiden ryhmässä oli noin kuusi prosenttiyksikköä matalampi.

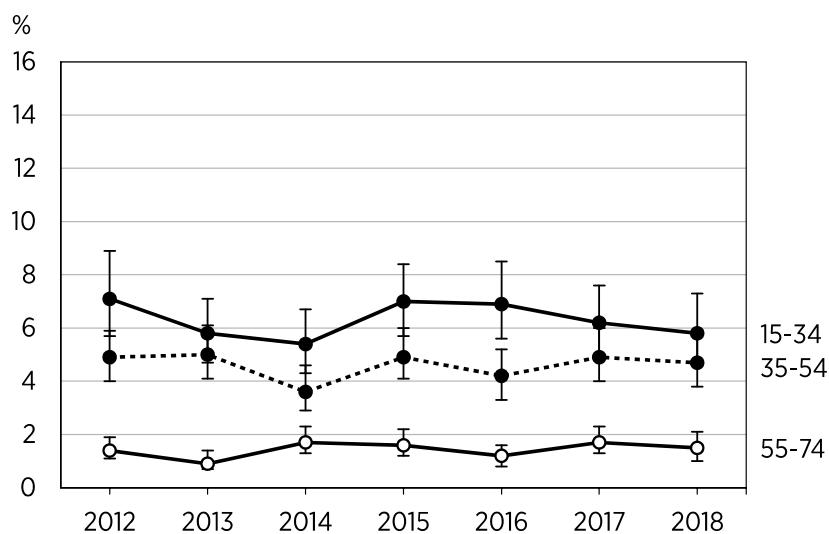
Kuvioissa 4 ja 5 on tarkasteltu sukupuolen ja ikäryhmän mukaisia eroja vamman aiheuttaneen väkivallan esiintyvyydessä vuosina 2012–2018. Tulokset osoittavat, että sukupuolten väliset erot ovat tarkastelujaksolla pysyneet verraten vakaina. Yksittäisinä tarkasteluvuosina ero on tilastollisesti merkitsevää, joidenkin vuosina tilastollisesti merkitsevää eroa ei voida havaita. Samalla voidaan kuitenkin todeta, että pääsääntöisesti estimaatit ovat hieman korkeampia naisten osalta, ja kaikki tarkasteluvuodet huomioiden naisten ja miesten välinen ero vamman aiheuttaneen väkivallan kokemisessa on noin yhden prosenttiyksikön verran. Kaikkiaan voidaan siis todeta, että fyysisen vamman aiheuttaneen väkivallan kokeminen on

kyselyperustaisessa tutkimuksessa jonkin verran yleisempää naisilla. Tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin syytä muistaa, että kyselyillä ei voida luotettavasti mitata kaikkein vakavimman fyysisen väkivallan, kuten henkirikosten tai törkeiden väkivaltarikosten yleisyyttä. Näiden tekemuotojen osalta viranomaislähteet tuottavat väestökyselyitä luotettavampaa tietoa. Viranomaislähteet osoittavatkin, että hyvin vakava fyysinen väkivalta kohdistuu selkeästi useammin miehiin kuin naisiin (Lehti 2019; Näsi ym. 2018).

Kuvio 4 Vamman aiheuttaneen väkivallan kohteeksi joutuneet vuosina 2012–2018 sukupuolen mukaan (% miehistä ja naisista ja 95 % luottamusväli)

Ikäryhmittäinen tarkastelu (kuvio 5) osoittaa niin ikään verraten pysyvää tasoa vamman aiheuttaneen fyysisen väkivallan esiintyvyydessä. Vanhimmissa ikäryhmässä (55–74-vuotiaat) vamman aiheuttaneen väkivallan esiintyvyys on tarkastelujaksolla ollut selvästi vähäisintä, vaihdellen yhden ja kahden prosentin välillä vuosina 2012–2018, kun taas tätä nuoremmassa ikäryhmissä vastaavat osuudet ovat olleet viisi ja kuusi prosenttia vastaajista. Tulokset korostavat havaintoa, että fyysisen väkivallan uhriksi joutuminen painottuu nuorimpiin ikäryhmiin sekä kyselylähteiden että poliisin tietoon tulleen rikollisuuden osalta (ks. Näsi ym. 2018, 66).

Kuvio 5 Vamman aiheuttaneen väkivallan kohteeksi joutuneet vuosina 2012–2018 ikäryhmittäin (% ikäryhmästä sekä 95 % luottamusväli)

Tapahtumapaikka. Aikaisemmissa rikosuhritutkimuksissa on havaittu, että väkivallan kokeminen liittyy tyypillisesti tietynlaisiin paikkoihin tai tilanteisiin, joissa on kohonnut väkivallan riski. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi työpaikat, joissa kohdataan väkivaltaisesti käyttäytyviä asiakkaita, sekä sellaiset baarit ja ravintolat ympäristöineen, joissa on alkoholihumalasta johtuva kohonnut riski kohdata väkivaltaa. Parisuhteeseen liittyvä tai tuttavien keskeinen väkivalta tapahtuu usein uhrin kotona tai muussa yksityisasunnossa.

Työpaikallaan tai työtehtävissään henkilöiden välistä uhkailua tai fyysistä väkivaltaa oli kokenut kuusi prosenttia 15–74-vuotiaista (taulukko 3; kaikki tekemuodot otettu huomioon, ks. kuvio 1). Naiset olivat kohdanneet työssään väkivaltaa tai uhkailua miehiä yleisemmin. Ero juontuu todennäköisimmin sukupuolten erilaisesta sijoittumisesta työmarkkinoille: naiset työskentelevät miehiä useammin terveys- ja sosiaalipalvelualueilla, joissa on kohonnut riski kohdata väkivaltaa tai uhkailua asiakkaiden tai potilaiden taholta (Työturvallisuuskeskus 2010)⁴. Erityisen yleistä työpaikalla koettu väkivalta onkin 25–54-vuotiaiden naisten keskuudessa, joista joka kymmenes oli vuoden aikana kokenut työtehtävissään uhkailua tai fyysistä väkivaltaa. Tässä ikäryhmässä miesten työpaikalla kokeman uhkailun ja väkivallan esiintyvyys oli noin kolme prosenttiyksikköä matalampi.

⁴ Joillakin miesvaltaisilla aloilla, kuten vartiointialalla ja poliisissa, riski joutua väkivallan uhriksi on huomattavan korkea. Näiden alojen riskialttius ei kuitenkaan näy väestötason tarkasteluissa, koska alalla työskentelevien henkilöiden lukumäärä on huomattavasti pienempi kuin sosiaali- ja terveysalalla.

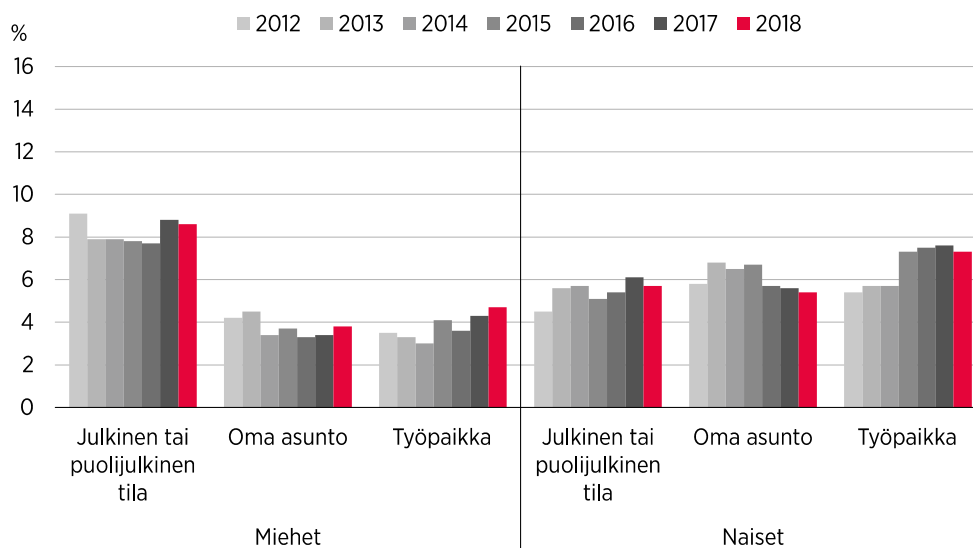
Taulukko 3 Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutuneet tapahtumapaikan, sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2018 (%)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Työpaikalla tai työtehtävissä	6,0	4,7	7,3	6,1	8,8	8,0	2,7
Ravintolassa tai kahvilassa (asiakkaana)	4,5	5,7	3,3	10,4	8,9	3,2	1,0
Julkisella paikalla	4,2	4,8	3,5	8,1	6,0	3,6	2,1
Omassa asunnossa	4,6	3,8	5,4	6,9	6,0	5,6	1,9
Toisen henkilön asunnossa	1,9	1,7	2,0	4,0	3,5	1,2	0,7
Muissa paikoissa	1,9	2,1	1,7	6,4	1,3	1,2	0,8

Miehet sen sijaan joutuivat naisia useammin uhkailun tai väkivallan kohteeksi ravintoloissa tai baareissa. Ikäryhmittäin tarkasteltuna sukupuolten välinen ero oli tilastollisesti merkitsevä sekä 25–34-vuotiaiden että 35–54-vuotiaiden ryhmissä, joskaan ei nuorimmassa ja vanhimmassa ikäryhmässä. Julkisella paikalla tapahtuneen uhkailun ja väkivallan osalta miesten ja naisten välinen ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat eivät juuri kohdanneet väkivaltaisia tilanteita julkisilla paikoilla tai ravintoloissa, joka heijastanee myös erilaisia vapaa-ajan viettämiseen liittyviä rutiinitoimintoja.

Yksityisasunnoissa uhkailu- ja väkivaltatilanteet kohdistuivat yleisemmin naisiin. Ikäryhmittäin tarkasteltuna sukupuolten väliset erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä, joskin estimaatit olivat naisten osalta korkeampia tai samalla tasolla kaikkien ikäryhmien osalta. 15–24-vuotiaiden naisten ryhmässä 9 prosenttia vastaajista ilmoitti kokeneensa uhkailua tai väkivaltaa omassa kodissaan viimeisen vuoden aikana.

Seuraavassa tarkastelun kohteena on väkivallan tai uhkailun tapahtumapaikkaa koskeva kehitys vuosina 2012–2018. Tarkastelu on rajattu yleisempiin tapahtumapaikkoihin siten, että julkinen paikka ja ravintolat, baarit ja kahvilat on yhdistetty yhdeksi luokaksi (julkinen tai puolijulkinen tila). Tulokset on esitetty oheisessa kuviossa (kuvio 6) sukupuolen mukaan eriteltynä.

Kuvio 6 Uhkailu- ja väkivaltatilanteiden kohteeksi joutuneet tapahtumapaikan ja sukupuolen mukaan vuosina 2012–2018 (% miehistä ja naisista)

Keskeisenä havaintona voidaan todeta, että naisten sekä työpaikoillaan että julkisessa tai puolijulkisessa tilassa kokemat uhkailu- ja väkivaltatilanteet ovat tarkastelujaksolla lisääntyneet. Vuonna 2012 noin viisi prosenttia naisista ilmoitti työpaikallaan tai työtehtävissään tapahtuneista tilanteista, kun vastaava osuus vuonna 2018 oli kaksi prosenttiyksikköä korkeampi. On mahdollista, että havaittu kehitys on jatkumoa jo aikaisemmissa uhritutkimuksissa esitetyille havainnoille, joiden mukaan erityisesti naisten kohtaaman työpaikkaväkivallan yleisyys alkoi lisääntyä jo 2000-luvun alkupuolella (Sirén ym. 2010, 15). Julkisessa tai puolijulkisessa tilassa tapahtuneiden tilanteiden yleisyys on niin ikään lisääntynyt tarkastelujaksolla lähes kaksi prosenttiyksikköä noin kuuteen prosenttiin. Vuoden 2018 mittauksessa myös miesten työpaikallaan tai työtehtävissään kohtaama väkivalta oli korkeammalla tasolla kuin vuonna 2014, jolloin osuus oli tarkastelujakson matalin.

Kokonaisuutena tapahtumapaikkakohtainen tarkastelu osoittaa, että naisten ja miesten uhrikokemukset eroavat olennaisesti tyypillisen tapahtumapaikan suhteen. Miehillä julkinen tai puolijulkinen tila on poikkeuksetta yleisin väkivallan ja uhkailun tapahtumapaikka, kun taas naisilla kyseisten tilanteiden tapahtumapaikat ovat tasaisemmin jakautuneet. Miehiin verrattuna naisten kokemat tilanteet tapahtuvat kuitenkin yleisemmin yksityisasunnossa ja yhä useammin myös työpaikalla tai työtehtävissä. Huomionarvoista onkin, että erityisesti naisten osalta työtehtävissä kohdattu uhkailu ja väkivalta näyttäytyy varsinkin uudemmissa mittauksissa merkittävimpänä väkivallan tapahtumaympäristönä.

Uhkailun tai väkivallan tekijä. Väkivaltatilanteita voidaan kuvata myös uhrin ja tekijän suhteen mukaan. Tässä tutkimuksessa tekijätahot on jaettu kolmeen luokkaan: entisiin tai nykyisiin puolisoihin tai seurustelukumppaneihin, muihin uhrille lähemmin tuttuihin henkilöihin sekä tuntemattomiin ja puolittuihin (taulukko 4).

Sekä miehet että naiset olivat kokeneet niin uhkailua kuin fyysistäkin väkivaltaa yleisimmin tuntemattomien tai puolittujen tekijöiden taholta: noin joka kahdeksas vastaaja ilmoitti joutuneensa jonkin kyselyssä tarkasteltavan teon koh-

teeksi kuluneen vuoden aikana juuri tämän tekijäryhmän osalta. Yleisimmin kyseessä olivat uhkailutilanteet, tai tilanteet, jotka sisälsivät tönimistä tai muuta veraten lievää väkivaltaa. Miehet ilmoittivat kokeneensa erityisesti uhkailutilanteita naisia useammin.

Parisuhdekumppanin tekemän väkivallan tai uhkailun osalta miesten ja naisten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa missään yksittäisessä tekotyypissä, mutta ero oli merkitsevä, kun kaikki tekotyypit oli laskettu yhteen. Kaikkiaan voidaan todeta, että naiset olivat joutuneet hieman miehiä useammin nykyisen tai entisen parisuhdekumppanin tekemän väkivallan tai uhkailun kohteeksi, mutta vuoden 2018 mittauksessa ero oli vähäisin nykyisen uhritutkimuksen aikana (1,5 %-yksikköä).

Taulukko 4 Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutuneet sukupuolen sekä tekijän ja uhrin suhteen mukaan vuonna 2018 (% 15–74-vuotiaista)

	<i>Entinen tai nykyinen puoliso tai seurustelukumppani</i>		<i>Muu uhrin lähemmin tuntema henkilö¹</i>		<i>Tuntematon tai puolittu²</i>	
	<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>	<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>	<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>
Väkivallalla uhkaaminen	1,2	1,8	2,5	1,2	8,2	5,9
Fyysinen väkivalta yhteensä	3,0	4,0	4,3	4,1	8,4	8,3
Vähintään läimäisyn käsittävä fyysinen väkivalta	1,6	1,2	2,2	2,6	2,6	3,0
Seksuaalinen väkivalta tai sen yritys	0,5	1,0	0,2	0,7	0,2	0,8
Kaikki tekemuodot yhteensä	3,6	5,1	5,8	5,4	12,5	12,0

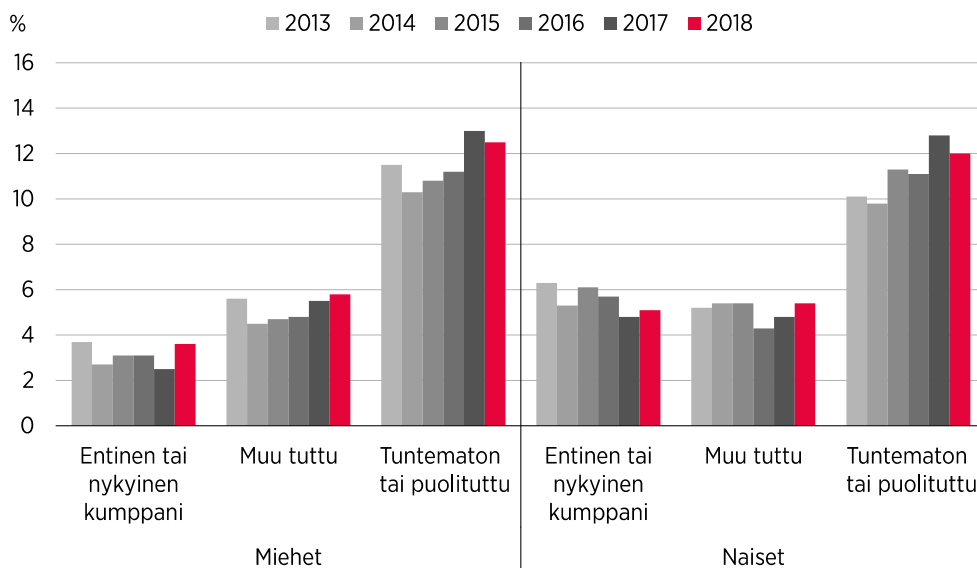
¹ Veli, sisko, isä, äiti, lapsi, ystävä, tuttava tai työtoveri.

² Uhrin satunnaisesti kohtaama henkilö, työssä kohtaama asiakas, potilas tai vastaava.

Taulukossa esiintyviä eri tekotyyppien lukuja ei voi laskea yhteen, koska sama vastaaja on voinut kokea sekä uhkaamista että fyysistä väkivaltaa. Kohta "fyysinen väkivalta yhteensä" käsittää vastaajat, jotka ilmoittivat kokeneensa mitä tahansa fyysistä väkivaltaa, pois lukien seksuaalinen väkivalta.

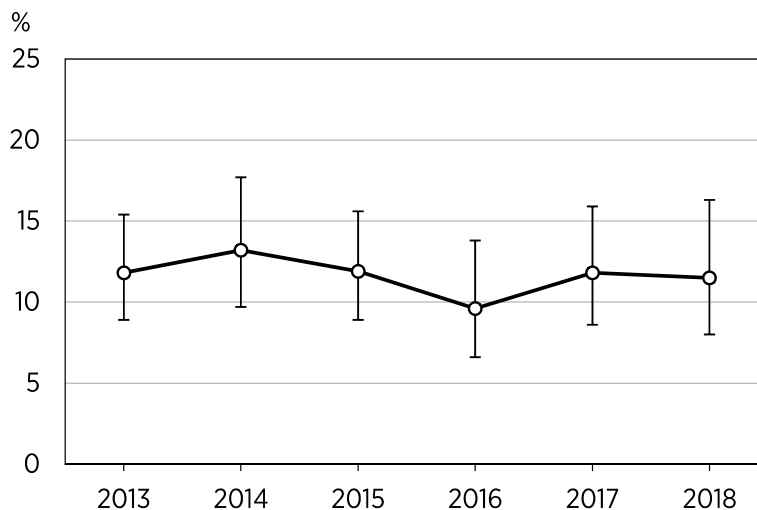
Kuviossa 7 on tarkasteltu eri uhkailun ja väkivallan kokemista (sisältäen uhkailun, kaikki fyysisen väkivallan muodot sekä seksuaalisen väkivallan) tekijän sekä uhrin sukupuolen mukaan vuosina 2013–2018⁵. Sekä miesten että naisten osalta havaitaan, että tarkastelujaksolla erityisesti tuntemattoman tekijän tekemä väkivalta ja uhkailu on lisääntynyt, kun taas muiden uhri–tekijä-suhteiden osalta tilanne on pysynyt hyvin vakaana. Merkittävänä sukupuolten välisenä erona havaitaan puolestaan, että naiset ovat joutuneet keskimäärin miehiä useammin väkivallan tai uhkailun kohteeksi nykyisen tai entisen kumppanin taholta, mutta muiden tekijäryhmien osalta eroa ei havaita. Kaikkiaan havainnot viittaavat siihen, että miesten ja naisten uhrikokemuksissa korostuvat samat tekijäryhmät, vaikka tekojen tapahtumapaikat eroavat paikoin olennaisesti (ks. tapahtumapaikkaa koskeva tarkastelu edellä).

⁵ Vuotta 2012 koskeva aineisto ei kaikilta osin ole vertailukelpoinen, joten se on jätetty tarkastelun ulkopuolelle; poikkeamista ks. esim. kuvio 1.

Kuvio 7 Uhkailu- ja väkivaltilanteiden kohteeksi joutuneet tekijän ja uhrin suhteen sekä sukupuolen mukaan vuosina 2013–2018 (% miehistä ja naisista)

Poliisille ilmoittaminen. Uhritutkimusten keskeisiä tavoitteita on mitata myös selaista rikollisuutta, joka ei tule poliisin tietoon. Tiedustelemalla vastaajilta, onko heidän kokemansa teko tullut poliisin tietoon, voidaan tarkastella sekä piilorikollisuuden yleisyyttä että kansalaisten alttiutta ilmoittaa kokemiaan tekoja poliisille. Vuosien 2013–2018 kyselyissä vastaajilta on tiedusteltu uhrikokemuksien yhteydessä, olivatko he itse tai joku heidän kotitaloudestaan kuluneen vuoden aikana ilmoittaneet vastaajaan kohdistuneesta uhkailusta tai väkivallasta (Suomen) poliisille.

Kuvio 8 Poliisin tietoon tulleiden tekojen osuus vähintään läimäisyn käsitävästä fyysisestä väkivallasta vuosina 2013–2018 (% väkivaltaa kokeneista ja 95 % luottamusväli)

Kaikkiaan poliisin tietoon tulleiden tekojen osuudessa ei havaita muutosta vuosina 2013–2018, vaan osuus on pysynyt noin 10–13 prosentissa koko tarkastelujakson

(kuvio 8). Vuoden 2018 kyselyssä vähintään läimäisyn käsittävää väkivaltaa kokeneista 12 prosenttia kertoi jostakin tapauksesta ilmoitetun poliisille. Miesten ja naisten välillä ei havaittu eroa poliisin tietoon tulemisessa⁶. Kaikkiaan on huomattava, että poliisin tietoon tulemista koskevat havaintomäärät ovat varsin pieniä.

3 VÄKIVALLAN PELKO

Väkivaltakokemusten ohella Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa tarkastellaan vastaajien pelkoa joutua väkivallan uhriksi erilaisissa tilanteissa sekä liikkumisen välttämistä paikoissa, jotka vastaajat kokevat uhkaaviksi. Vastaajilta kysyttiin, olivatko he viimeisen vuoden aikana pelänneet joutuvansa väkivallan kohteeksi liikkueensa iltaisin kodin ulkopuolella, ollessaan töissä tai suorittaessaan työtehtävää tai jonkin perheenjäsenen taholta. Kysymykset kartoittavat pelkoa katu-, työ- sekä perheväkivallan uhriksi joutumisesta. Lisäksi kysyttiin, oliko vastaajan asuinalueen lähistöllä, noin kilometrin säteellä, paikka jota vastaaja välttää väkivallan uhan vuoksi.

Väkivallan pelko. Kysytyistä pelon muodoista yleisintä oli pelkääminen kodin ulkopuolella iltaisin. Vuoden 2018 kyselyssä 29 prosenttia vastaajista ilmoitti pelänneensä joutuvansa tällaisen väkivallan kohteeksi ainakin kerran kuluneen vuoden aikana – naisista 37 prosenttia ja miehistä 21 prosenttia (taulukko 5). Alle 25-vuotiaista lähes puolet oli pelännyt katuväkivaltaa vähintään kerran kuluneen vuoden aikana. Vanhimmissa ikäryhmissä pelko väkivallan uhriksi joutumisesta kodin ulkopuolella oli vähäisempää. Vanhimmassa ikäryhmässä oli kuitenkin eniten vastaajia, jotka ilmoittivat, etteivät liikkuneet lainkaan kodin ulkopuolella, joko väkivallan pelon vuoksi tai muusta syystä.

Taulukko 5 Kodin ulkopuolella iltaisin tapahtuvaa väkivaltaa pelänneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2018 (%)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Vähintään kerran vuodessa	29,4	21,4	37,4	46,6	42,6	30,2	14,6
Ei liiku iltaisin kodin ulkopuolella pelon vuoksi	2,3	0,6	4,0	2,1	1,1	1,0	4,2
Ei liiku iltaisin kodin ulkopuolella muusta syystä	4,3	2,0	6,7	1,5	1,6	2,8	8,3

Noin joka seitsemäs (14 %) vastaajista ilmoitti pelänneensä väkivallan kohteeksi joutumista työpaikalla tai työtehtävissä (taulukko 6). Laskettaessa osuus vain niiden joukosta, jotka olivat kyselyn toteutushetkellä työelämässä, työpaikkaväkivaltaa pelänneiden osuus oli 20 prosenttia. Naisista 19 prosenttia oli ainakin kerran vuoden aikana pelännyt joutuvansa väkivallan kohteeksi työtehtävissään, miehistä yhdek-

⁶ Vuosien 2013–2018 kyselyissä miesten ja naisten välillä on ollut tilastollisesti merkitsevä ero vain vuonna 2014, ks. Danielsson & Salmi 2015.

sän prosenttia. Kun vastaavat osuudet lasketaan vain työelämässä olevien keskuudesta, oli naisista 28 prosenttia pelännyt työpaikkaväkivaltaa ainakin kerran vuoden aikana ja miehistä 12 prosenttia. Naisista suurempi osa ei kyselyn toteutushetkellä ollut lainkaan työelämässä. Ikäryhmittäisen tarkastelun perusteella selviää, että työpaikalla kohdattua väkivaltaa pelättiin eniten 25–54-vuotiaiden vastaajien keskuudessa. 25–34-vuotiaista työelämässä olevista naisista 30 prosenttia ilmoitti pelänneensä vuoden aikana työpaikalla tapahtuvaa väkivaltaa.

Taulukko 7 Työpaikalla tai työtehtävissä väkivaltaa pelänneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2018 (%)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Vähintään kerran vuodessa	14,4	9,4	19,4	14,0	21,2	20,0	6,0
Ei työelämässä	13,9	10,0	17,7	11,9	4,3	4,1	28,5

Perheväkivallan pelkoa mitattiin kysymällä, oliko vastaaja pelännyt joutuvansa väkivallan kohteeksi jonkun perheenjäsenen taholta. Tekijä saattoi siis olla esimerkiksi vastaajan puoliso, vanhempi, sisar tai lapsi. Pelko joutua perheväkivallan uhriksi oli tarkastelluista väkivallan muodoista kaikkein vähäisintä – kaikkiaan vain neljä prosenttia vastaajista ilmoitti pelänneensä perheenjäsenen tekemää väkivaltaa kuluneen vuoden aikana (taulukko 7). Miehistä neljä prosenttia oli pelännyt joutuvansa väkivallan uhriksi jonkun perheenjäsenen taholta, kun naisten osalla vastaava osuus oli viisi prosenttia. Perheväkivallan pelko oli verraten tasaista kaikissa ikäryhmissä, mutta vähäisintä vanhimmassa ikäryhmässä. Vanhimmassa ikäryhmässä suurempi osa kuitenkin ilmoitti, ettei vastaajalla ollut lainkaan perhettä.

Taulukko 7 Perheenjäsenen tekemää väkivaltaa pelänneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2018 (%)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Vähintään kerran vuodessa	4,4	3,5	5,2	5,6	5,3	5,5	2,3
Ei perhettä	2,2	2,0	2,5	0,3	0,8	1,8	4,1

Avio- tai avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevista neljä prosenttia oli pelännyt perheväkivaltaa ainakin kerran kuluneen vuoden aikana jonkun perheenjäsenen taholta. Avio- tai avoliitoissa elävät eivät eronneet perheväkivallan pelon suhteen seurustelusuhteessa olevista vastaajista tai vastaajista, jotka eivät olleet lainkaan parisuhteessa.

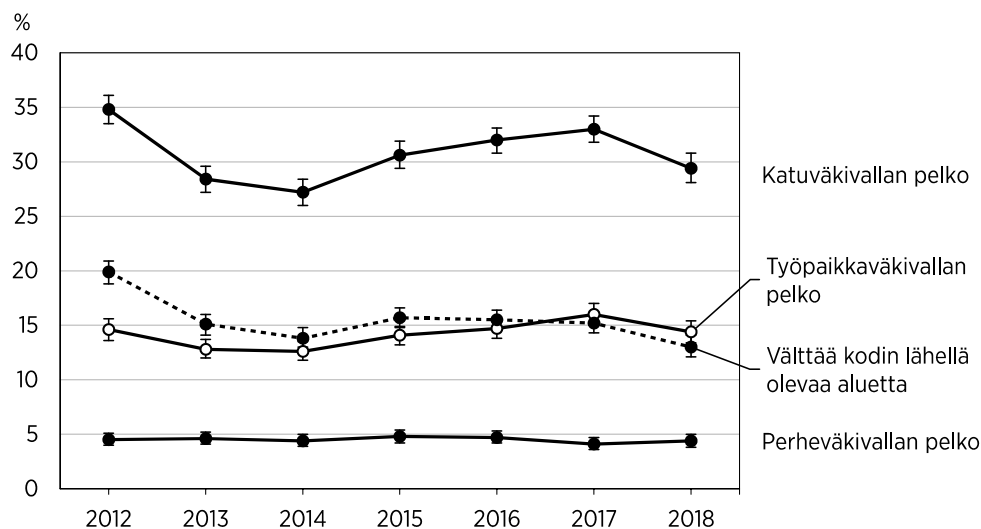
Välttämiskäyttäytyminen. Edellä todettiin, että naiset pelkäsivät miehiä useammin joutuvansa väkivallan kohteeksi eri paikoissa. Naiset myös välttivät selkeästi miehiä useammin kodin lähellä olevia, turvattomiksi kokemiaan alueita (taulukko 8). Naisista kaikkiaan 17 prosenttia ilmoitti, että heidän kotinsa lähellä on ainakin yksi alue, jota he välttivät väkivallan uhan vuoksi. Miehillä osuus oli alle puolet tästä (9 %). Kaikkiaan 15 prosenttia vastaajista ilmoitti välttävänsä jotakin kotinsa lähellä olevaa aluetta väkivallan uhan vuoksi.

Taulukko 8 Vastaajan kodin lähistöllä alue, jota välttää väkivallan uhan vuoksi sukupuolen ja tilastollisen kuntaryhmän mukaan vuonna 2018 (% 15–74-vuotiaista)

	Kaikki	Sukupuoli		Tilastollinen kuntaryhmä			
		Mies	Nainen	Pk-seutu	Kaupunkimainen kunta	Taajaan asuttu kunta	Maaseutumainen kunta
Yksi paikka	9,4	6,2	12,7	13,6	9,9	5,3	4,5
Useampi paikka	3,7	2,8	4,5	6,5	3,7	1,3	1,0

Taulukossa on tarkasteltu välttämiskäyttäytymisen yleisyyttä myös suhteessa vastaajan asuinkunnan tilastolliseen kuntaryhmään. Kuntaryhmän mukainen tarkastelu osoittaa, että välttämiskäyttäytyminen on voimakkaasti yhteydessä asumiin kaupunkimaisessa ympäristössä. Pääkaupunkiseudulla noin viidennes ilmoitti välttävänsä jotakin aluetta väkivallan uhan vuoksi, kun Suomen muissa kaupungeissa vastaava osuus oli noin 14 prosenttia. Taajaan asutuissa sekä maaseutumaisissa kunnissa välttämiskäyttäytyminen oli olennaisesti harvinaisempaa kuin kaupunkimaisissa ympäristöissä.

Kuviossa 9 on tarkasteltu eri paikkoja koskevan väkivallan pelon sekä välttämiskäyttäytymisen kehitystä vuosina 2012–2018. Tarkastelun perusteella havaitaan, että perheväkivaltaa pelänneiden osuudessa ei ole tapahtunut muutosta viiden vuoden tarkastelujaksolla, osuuden pysyessä noin viiden prosentin tasolla. Työpaikalla ja ulkona tapahtuvan väkivallan pelko lisääntyi ajanjaksolla 2014–2017, mutta katuväkivallan pelko vähentyi vuonna 2018, työpaikkaväkivallan pelon pysyessä edellisen vuoden tasolla. Niiden vastaajien osuus, jotka ilmoittivat välttävänsä kodin lähellä olevaa aluetta väkivallan vuoksi, oli vuonna 2018 edellisiä vuosia matalammalla tasolla. Näin ollen sekä katuväkivallan pelko että välttämiskäyttäytyminen vähentyivät vuoden 2018 mittauksessa.

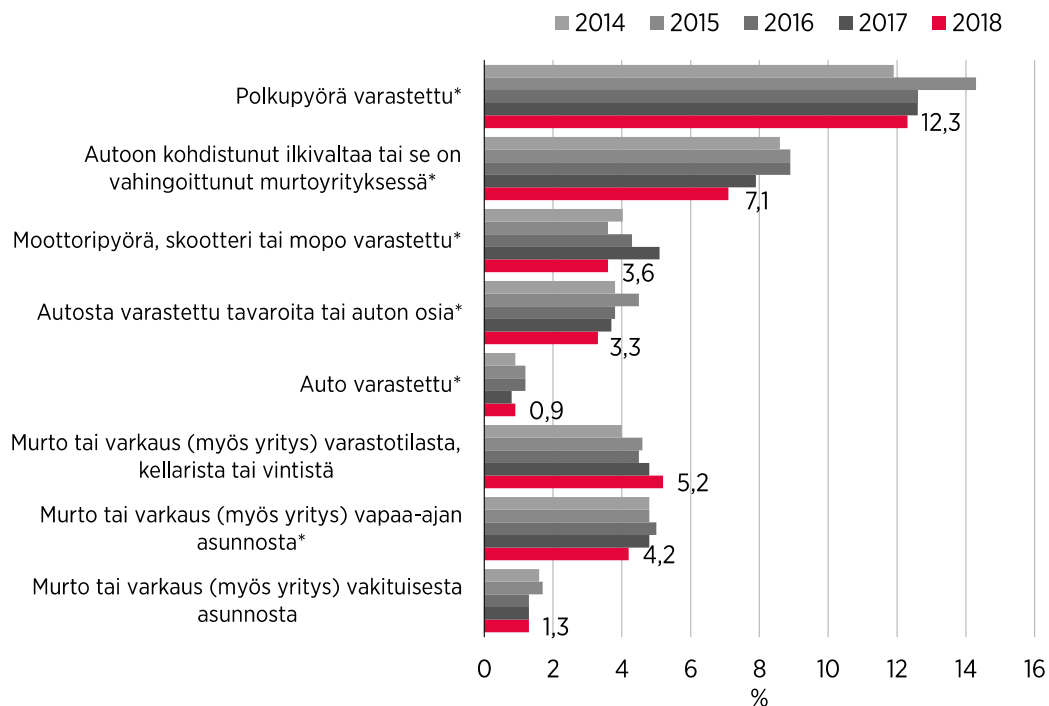

Kuvio 9 Katu-, työpaikka- tai perheväkivaltaa pelänneet sekä kodin lähellä olevaa aluetta välttäneet vuosina 2012–2018 (% 15–74-vuotiaista ja 95 % luottamusväli)

4 OMAISUUSRIKOKSET

Tutkimuksessa selvitettiin myös sitä, miten yleistä on joutua omaisuusrikosten kohteeksi. Kyselylomakkeella lueteltiin joukko tyypillisiä yksityishenkilöihin tai kotitalouksiin kohdistuvia rikoksia. Seuraavassa tarkastelu on jaettu sen mukaan olivatko teot kohdistuneet vastaajan kotitalouteen tai sen jonkin jäsenen omaisuuteen vai vastaajan henkilökohtaiseen omaisuuteen.

Kotitalouteen kohdistuneet teot 2014–2018⁷. Vastaajia pyydettiin ilmoittamaan, oliko hän tai joku muu hänen kotitalouteensa kuuluva joutunut eräiden omaisuuteen kohdistuvien rikosten kohteeksi viimeisen 12 kuukauden aikana. Vastaajalta tiedusteltiin myös, oliko hänellä tai jollain hänen kotitalouteensa kuuluvalla käytössään auto, moottoripyörä, skootteri, mopo, polkupyörä tai vapaa-ajan asunto. Tällaiseen omaisuuteen liittyvien omaisuusrikosten yleisyys on ilmoitettu vain siinä joukossa, joilla kyseinen liikenneväline tai asunto oli käytössään. Näin laskettu tekojen yleisyys tekoypeittäin on esitetty kuviossa 9.

Kuvio 10 Omaisuusrikoksen kohteeksi vuoden aikana joutuneet kotitaloudet rikoksen teko-tyypin mukaan vuosina 2014–2018 (% kotitalouksista; vuoden 2018 tieto merkitty myös numeroin)

(* osuus laskettu vain siinä joukossa, jolla ko. omaisuus oli käytössään)

Polkupyörän varkaus oli yleisin kyselyssä tarkastelluista omaisuusrikoksista. Pyörävarkaudesta ilmoittaneiden kotitalouksien osuus oli vuoden 2018 kyselyssä 12

⁷ Kotitalouteen kohdistuneiden tekojen osalta ei esitetä aikasarjatietoja vuosilta 2012–2013, koska tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia vuodesta 2014 alkaen kerättyihin tietoihin. Edellä mainitun muutoksen lisäksi rikosten yleisyyden laskentatapaan on tehty tarkistuksia vuonna 2017, minkä vuoksi tässä esittävät tiedot voivat poiketa aikaisemmista raporteista.

prosenttia, mikä oli samalla tasolla kuin aikaisempina vuosina. Viime vuosina polkupyörävarkauden kohteeksi joutuneiden kotitalouksien määrä on vaihdellut 12 ja 14 prosentin välillä. Kaikkiaan kyselyjärjestelmän tiedot näyttäisivät olevan yhdenmukaisia vakuutusyhtiöille ja poliisille ilmoitettujen polkupyörävarkauksien kehityksen kanssa: noin 10 vuoden aikavälillä polkupyörävarkaudet ovat lisääntyneet, mutta viime vuosina polkupyörävarkauksien määrä näyttäisi tasaantuneen tai jopa vähentyneen (Finanssiala ry 2019).

Autoon kohdistunut vahingonteko oli toiseksi yleisin kulkuvälineeseen kohdistunut omaisuusrikos: noin seitsemän prosenttia kotitalouksista ilmoitti taloutensa käytössä olevaan autoon kohdistuneesta vahingonteosta. Tavaroiden varastamisesta autosta ilmoitti kolme prosenttia kotitalouksista, mutta varsinaisen autovarkauden kohteeksi oli kuitenkin joutunut vain yksi sadasta auton omistavasta kotitaloudesta. Suhteessa tätä yleisempi oli moottoripyörän, mopon tai skootterin varkaus, josta ilmoitti neljä prosenttia kyseisen kulkuneuvon omistavista talouksista. Tältä osin on kuitenkin huomattava, että lukumääräisesti kyse on tämän kyselyn mukaan jotakuinkin yhtä yleisestä ilmiöstä. Kaikkiaan kulkuvälineisiin kohdistuneissa rikoksissa ei ole havaittavissa olennaista muutosta viime vuosien aikana.

Asuin- ja vapaa-ajan rakennusten osalta yleisimmät rikokset olivat asunnon varastotilasta varastaminen sekä vapaa-ajan asunnosta varastaminen tai varastamisen yritys, joista ilmoitti 4–5 prosenttia kotitalouksista. Vakituiseen asuntoon kohdistuneesta varkaudesta tai varkauden yrityksestä ilmoitti prosentti talouksista. Kaikki edellä mainitut osuudet olivat samalla tasolla kuin aikaisemmissa kyselyissä.

Taulukko 9 Kotitalouden hallussa tai käytössä olevaan liikennevälineeseen kohdistuneen omaisuusrikoksen kohteeksi joutuneet kotitaloudet tilastollisen kuntaryhmän mukaan vuonna 2018 (%)

	<i>Kuntaryhmä</i>			
	<i>Pk-seutu</i>	<i>Kaupunki- mainen kunta</i>	<i>Taajan asuttu kunta</i>	<i>Maaseutu- mainen kunta</i>
Auto varastettu ¹	1,0	0,8	1,7	0,5
Autosta varastettu tavaroita tai auton osia ¹	4,3	3,6	2,3	2,2
Autoon kohdistunut ilkivaltaa tai se on vahingoittunut murtoyrityksessä ¹	10,6	7,4	5,3	3,7
Moottoripyörä, skootteri tai mopo varastettu ¹	5,1	4,1	3,4	0,9
Polkupyörä varastettu ¹	11,9	14,5	8,3	7,7

¹⁾ Laskettu vain joukossa, jolla kyseinen kulkuneuvo käytössä.

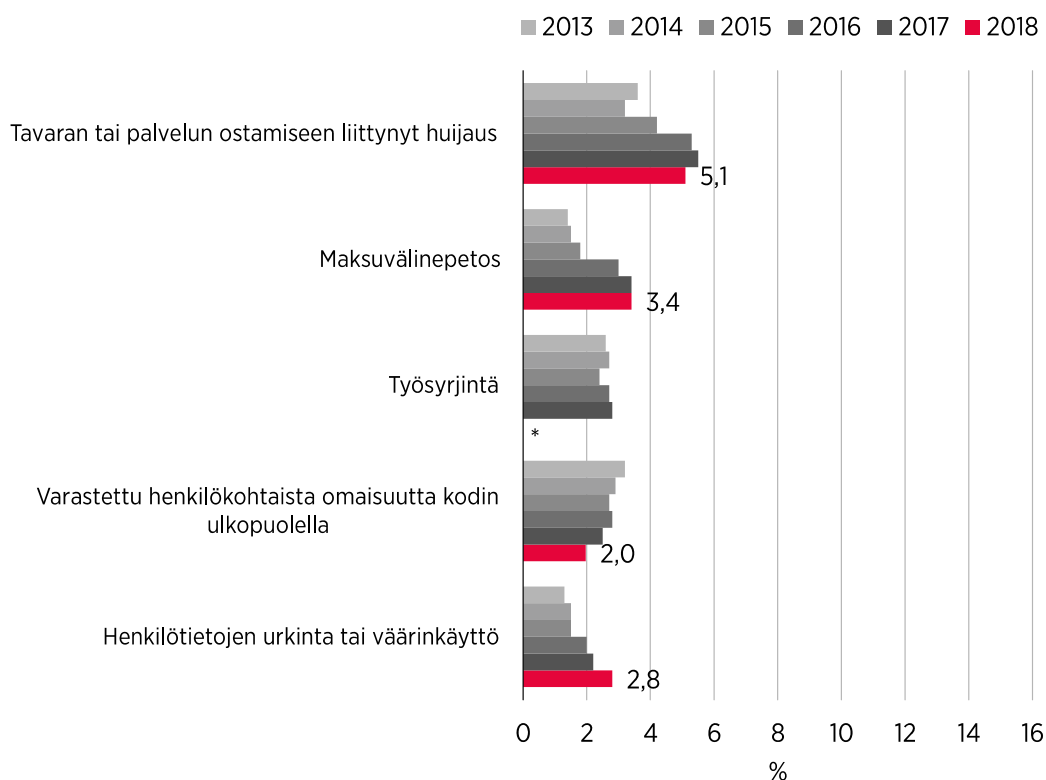
Kuntaryhmittäinen tarkastelu osoittaa, että kulkuneuvoihin liittyvät omaisuusrikokset olivat hieman yleisempiä kaupunkimaisissa ympäristöissä (taulukko 9). Pääkaupunkiseudun ja muiden kaupunkien välillä ei ollut olennaisia eroja kulkuneuvoihin kohdistuneissa omaisuusrikoksissa, lukuun ottamatta autoon kohdistunutta ilkivaltaa, joka on selvästi yleisempää pääkaupunkiseudulla muuhun Suomeen verrattuna. Niin ikään asuntojen varastiloihin kohdistuneet varkaudet tai varkauden yritykset olivat yleisempiä kaupunkimaisissa ympäristöissä (taulukko 10): pääkaupunkiseudulla kahdeksan prosenttia kotitalouksista ilmoitti varastotilaan

kohdistuneesta varkaudesta tai sen yrityksestä ja muissa kaupunkimaisissa kunnissa viis prosenttia, kun muissa kuntatyypeissä osuudet olivat 2–4 prosenttisyyskoko matalampia (taulukko 10).

Taulukko 10 Vakituiseen asuntoon kohdistuneen omaisuusrikoksen kohteeksi joutuneet kotitaloudet tilastollisen kuntaryhmän mukaan vuonna 2018 (%)

	Kuntaryhmä			
	Pk-seutu	Kaupunki- mainen kunta	Taajan asuttu kunta	Maaseutu- mainen kunta
Murto tai varkaus (myös yritys) vakituudesta asunnosta	0,9	1,5	1,2	1,4
Murto tai varkaus (myös yritys) varastotilasta, kellarista tai vintistä	7,9	5,0	3,5	3,2

Henkilökohtaiseen omaisuuteen kohdistuneet teot 2013–2018. Kotitalouteen tai sen jäseniin kohdistuneiden omaisuusrikosten lisäksi vastaajalta tiedusteltiin, oliko hän joutunut henkilökohtaisesti omaisuusrikosten tai työsyrynnän kohteeksi. Kuviossa 11 on esitetty henkilökohtaiseen omaisuuteen kohdistuneiden tekojen ja työsyrynnän kohteeksi joutumisen yleisyys vuosina 2013–2018.

Kuvio 11 Henkilöön kohdistuvan omaisuusrikoksen kohteeksi joutuneen rikoksen tyyppiin mukaan vuosina 2013–2018 (% 15–74-vuotiaista, vuoden 2018 tieto merkitty myös numeroin)
(*=puuttuva tieto; vuoden 2018 kyselyssä ei ollut kysymystä työsyrynnästä)

Henkilökohtaiseen omaisuuteen kohdistuvien rikosten esiintyvyydessä ei tapahtunut muutoksia vuoden 2017 kyselyyn nähden. Tätä aikaisempiin mittausvuosiin

nähdessä kuitenkin sekä petosten, maksuvälinepetosten että henkilötietojen väärinkäytön esiintyvyys oli 1–2 prosenttiyksikköä korkeammalla tasolla. Havainto vastaa keskeisiltä osin poliisin tietoon tulleen petosrikollisuuden kehitystä viime vuosina, minkä katsotaan liittyvän verkkokaupan, erityisesti verkossa tapahtuvan vertaiskaupan lisääntymiseen (Ellonen ym. 2018). Vastaavasti kodin ulkopuolella tapahtuneen irtaimeen omaisuuteen kohdistuneen varkauden kohteeksi joutuneita vastaajia oli vähemmän kuin vuonna 2013. Tämäkin kehitys on yhdenmukaista poliisin tietoon tulleen rikollisuuden kanssa, sillä varkausrikosten määrä on laskeutunut jo useita vuosia peräkkäin (Emt.).

Taulukossa 11 henkilökohtaiseen omaisuuteen kohdistuvia rikoksia on tarkasteltu sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Tulokset osoittavat, aikaisempien vuosien tapaan, että miesten ja naisten väliset erot omaisuusrikosten kohteeksi joutumisessa ovat erittäin vähäisiä. Aikaisempina vuosina miehet ovat ilmoittaneet naisia useammin petoksen kohteeksi joutumisesta, mutta vuoden 2017 mittauksessa sukupuolten välillä ei ollut eroa. Huomattavammat erot näyttäisivätkin sukupuolen sijaan paikantuvan ikäryhmien välisiin eroihin omaisuusrikosten kohteeksi joutumisessa. Nuoremmassa ikäryhmässä omaisuuden varastaminen ja petoksen kohteeksi joutuminen olivat olennaisesti yleisempiä kuin vanhemmissa ikäryhmässä, kun taas 25–54-vuotiaiden ryhmissä maksuvälinepetokset sekä identiteettivarkaudet olivat muita ikäryhmiä yleisempiä. Vanhimmassa ikäryhmässä lähes kaikki omaisuusrikosten muodot olivat harvinaisempia kuin muissa ikäryhmässä.

Taulukko 11 Henkilöön kohdistuvan omaisuusrikoksen kohteeksi joutuneet rikoksen tyyppin, sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2018 (%)

	Sukupuoli		Ikä			
	Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Varastettu henkilökohtaista omaisuutta kodin ulkopuolella ¹	2,0	2,0	2,6	2,7	2,0	1,4
Tavaran tai palvelun ostamiseen liittynyt huijaus	5,4	4,9	7,0	5,5	7,0	2,4
Maksuvälinepetos ²	3,9	2,9	2,2	3,4	5,1	2,4
Henkilötietojen urkinta tai väärinkäyttö	3,1	2,5	1,5	3,0	3,4	2,7

¹ Esimerkiksi lompakko, luottokortti tai matkapuhelin.

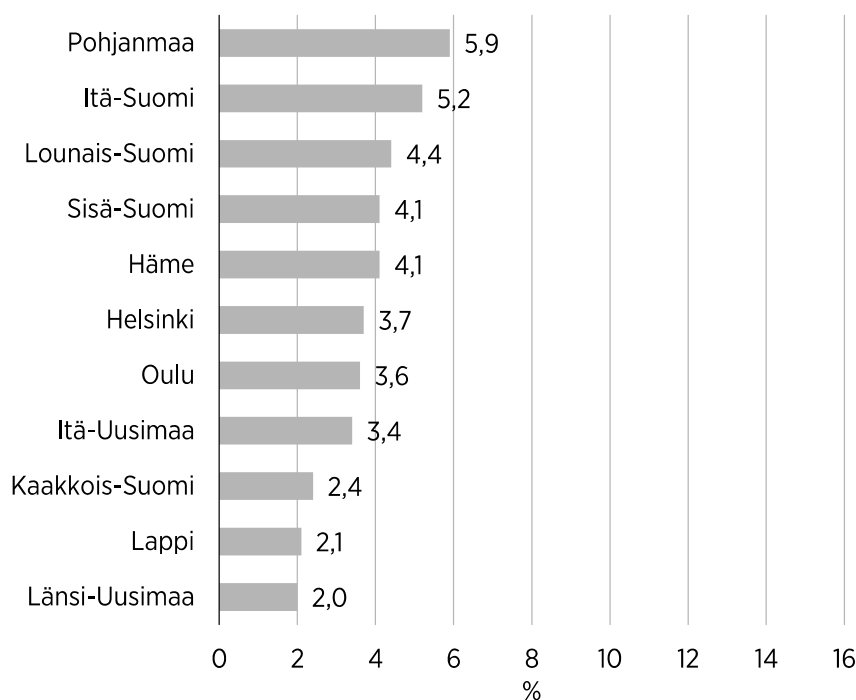
² Pankki- tai luottokorttia käytetty ilman lupaa tai tililtä on anastettu rahaa muulla tavoin.

5 ALUEELLISET EROT

Seuraavassa tarkastelussa ovat maantieteelliset erot väkivallan esiintyvyydessä. Tarkastelussa on vamma aiheuttanut väkivalta, ts. väkivalta, josta on seurannut mustelma, haava, ruhje tai muu fyysinen vamma sekä omaa asuinalueetta koskeva välttämiskäyttäytyminen. Tarkastelun maantieteellisenä jaotteluna on käytetty poliisilaitoskohtaista luokittelua. Poliisilaitosalueet noudattelevat maakuntarajoja, kuitenkin niin, että yksittäiset poliisilaitosalueet (pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta) muodostuvat useista maakunnista⁸. Tulokinnassa on huomioitava, että Helsinki poikkeaa muista alueista siinä, että alue muodostuu kokonaisuudessaan kaupunkimaisesta ympäristöstä. Uudenmaan osalta huomionarvoista on, että Itä-Uudenmaan poliisilaitosalue ei vastaa vuonna 1997 lakkautettua Itä-Uudenmaan maakuntaa, vaan pitää sisällään myös Vantaan. Ahvenanmaata koskevia tietoja ei esitetä pienestä vastaajamäärästä johtuen.

Vammaan johtanut väkivalta. Vuonna 2018 fyysiseen vammaan johtaneen väkivallan yleisyys vaihteli kahden ja kuuden prosentin välillä eri poliisilaitosalueilla (kuvio 12). Pohjanmaan alueella kuusi prosenttia ja Itä-Suomen alueella viisi prosenttia vastaajista ilmoitti joutuneensa vammaan aiheuttaneen väkivallan kohteeksi kuluneen vuoden aikana, kun vastaavat osuudet Länsi-Uudellamaalla, Kaakkois-Suomessa ja Lapissa olivat kaksi prosenttia. Muilla alueilla osuudet olivat 3–4 prosenttia vastaajista. Kaikkiaan väkivallan yleisyyttä koskevat estimaatit olivat siinä määrin lähellä toisiaan, että alueiden väliset erot eivät pääsääntöisesti olleet tilastollisesti merkitseviä. Tilastollisesti merkitseviä eroja muodostui suhteessa korkeimman ja matalimman väkivaltatason alueisiin, ts. Pohjanmaan ja Itä-Suomen sekä Länsi-Uudenmaan ja Lapin välillä.

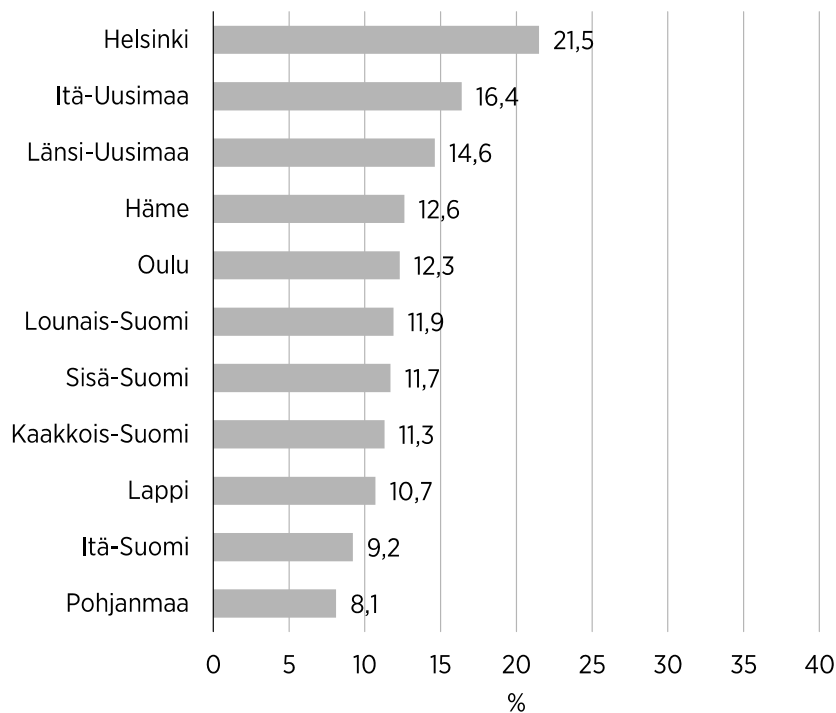
⁸ Oulun poliisilaitos: Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu; Pohjanmaa: Pohjanmaa, Keski- ja Etelä-Pohjanmaa; Sisä-Suomi: Keski-Suomi ja Pirkanmaa; Itä-Suomi: Pohjois-Karjala, Pohjois- ja Etelä-Savo; Häme: Kanta-Häme ja Päijät-Häme; Lounais-Suomi: Satakunta ja Varsinais-Suomi; Kaakkois-Suomi: Etelä-Karjala, Kymenlaakso.

Kuvio 12 Vamman aiheuttaneen väkivallan kohteeksi joutuneet poliisilaitosalueen mukaan vuonna 2018 (% 15–74-vuotiaista)

Poliisilaitosalueita koskevat tulokset poikkeavat joiltakin osin poliisin tietoon tulleesta rikollisuudesta. Vuonna 2018 poliisien kirjaamien pahoinpitelyrikosten taso oli selkeästi korkein Helsingissä, 8,7 pahoinpitelyrikosta 1 000 asukasta kohti, ja matalin Länsi-Uudenmaan, Lounais-Suomen sekä Kaakkois-Suomen poliisilaitosalueilla, 5,3–5,4 rikosta 1 000 asukasta kohti (Tilastokeskus 2019b; Tilastokeskus 2019c). Helsingin korkeaa tilastoitua rikostasoa voi selittää se, että erityisesti Helsingin keskustassa, jossa väkivaltarikostasoa on tunnetusti hyvin korkea (Kivivuori ym. 2018; Heiskanen & Roivainen 2005), sekä rikosten tekijät että uhrin voivat olla kotoisin muualta kuin Helsingistä. Uhritutkimuksen lukuja tulkittaessa taas on muistettava, että lomakkeella esitetty kysymys koskee missä tahansa ympäristössä tapahtunutta väkivaltaa, ei nimenomaisesti omassa tai ympäryskunnassa tapahtuneita tekoja.

Väkivallan pelko. Seuraavassa alueellisia eroja tarkastellaan väkivallan pelon suhteen, mittarina välttämiskäyttäytyminen. Kysymyksessä tarkastelun kohteena on se, välttääkö vastaaja oman kotinsa lähellä olevia paikkoja väkivallan pelon vuoksi. Näin ollen mittari kiinnittyy nimenomaisesti vastaajan omaan asuinympäristöön.

Kuvio 13 Vastaajan kodin lähistöllä alue, jota välttää väkivallan uhan vuoksi poliisilaitosalueen mukaan vuonna 2018 (% 15–74-vuotiaista)

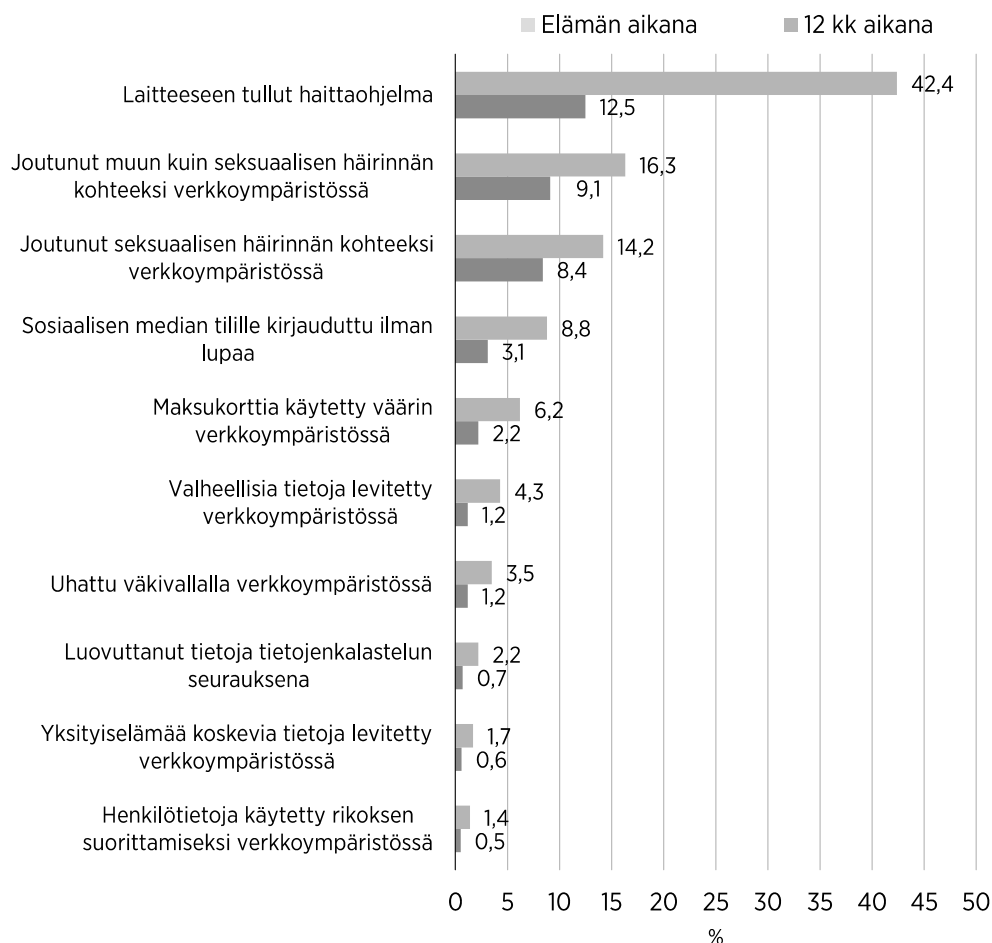
Vuoden 2018 kyselyssä 22 prosenttia helsinkiläisistä, 16 prosenttia Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella ja 15 prosenttia Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella asuvista vastaajista ilmoitti välttävänsä kotinsa lähellä olevaa aluetta väkivallan pelon vuoksi (kuviot 12 ja 13). Osuus oli erityisen korkea Helsingissä – ero oli tilastollisesti merkitsevä muihin alueisiin paitsi Itä-Uudenmaan alueeseen nähden. Pohjanmaalla välttämiskäyttäytymisestä ilmoittaneiden osuus oli 8 prosenttia. Osuus oli matalampi kuin Uudenmaan alueilla sekä Oulun ja Lounais-Suomen poliisilaitosalueilla.

Erojen tulkinnessa on huomioitava, että kaupunkimaisissa ympäristöissä välttämiskäyttäytymisen esiintyvyys on olennaisesti yleisempää (taulukko 8), mikä saattaa selittää esimerkiksi Helsingin korkeaa tasoa. Toisaalta jo aiemmin havaittiin, että välttämiskäyttäytymisestä raportoineiden osuus oli suurin nimenomaisesti Pääkaupunkiseudulla, myös muihin kaupunkimaisiin kuntiin verrattuna. Tätä korostaa havainto siitä, että välttämiskäyttäytyminen oli yleisintä Uudenmaan poliisilaitosalueilla.

6 VERKKORIKOLLISUUS

Vuoden 2018 Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa tarkasteltiin ensimmäistä kertaa nimenomaisesti verkkoympäristössä tapahtuneita rikoksia. Tarkastelu on ajankohtaista, koska poliisin tilastoissa verkkoympäristössä tapahtuneet tai verkkoavusteiset rikokset ovat viime vuosina lisääntyneet olennaisesti (Näsi & Tanskanen 2018). Mittausmenetelmä on valtaosin yhdenmukainen väkivalta- ja omaisuusrikoksia koskevien kysymysten suhteen, kuitenkin niin, että kysymyksissä on tiedusteltu sekä viimeisen 12 kuukauden aikana tapahtuneista rikoksista että koko elämän aikana tapahtuneista rikoksista. Lisäksi kyselyssä tarkasteltiin verkkorikollisuuden pelkoa.

Verkkorikosten yleisyys. Vastaajilta tiedusteltiin, olivatko he joutuneet eräiden nimenomaisesti verkkoympäristössä (ts. internetissä) tapahtuneiden rikosten kohteeksi a) joskus elämänsä aikana ja b) viimeisen 12 kuukauden aikana. Kysytyt tekumuodot ja niiden yleisyys on esitetty kuviossa 14.

Kuvio 14 Verkkorikosten kohteeksi koko elämän aikana ja viimeisen 12 kuukauden aikana joutuneet (% 15–74-vuotiaista)

Kyselyssä ylivoimaisesti yleisin verkkorikosten muoto olivat erilaiset haittaohjelmat, esimerkiksi tietokonevirukset. 42 prosenttia vastaajista ilmoitti joutuneensa haittaohjelman kohteeksi joskus elämänsä aikana ja 13 prosenttia ilmoitti haittaohjelmasta viimeisen vuoden aikana. Toiseksi yleisimpiä tekemuotoja olivat seksuaalinen sekä muu verkossa tapahtuva häirintä, joiden osalta 14–16 prosenttia vastaajista ilmoitti kokeneensa häirintää joskus elämänsä aikana ja 8–9 prosenttia ilmoitti tällaisista teoista viimeisen vuoden aikana. Harvinaisimpia tekoja olivat tietojen, esimerkiksi käyttäjätunnuksen, salasana tai maksukortin tietojen luovuttaminen tietojenkalastelun seurauksena, yksityiselämää koskevien tietojen levittäminen internetissä sekä henkilötietojen väärinkäyttö tarkoituksena rikoksen suorittaminen.

Kaikkiaan 55 prosenttia vastaajista ilmoitti joutuneensa joskus elämänsä aikana jonkun tässä kyselyssä tarkastellun verkkorikoksen kohteeksi. Verkkorikoksen uhriksi joutuneista vastaajista yli puolet ilmoitti vain yhdestä tässä tutkimuksessa tarkastelluista verkkorikosten tyypeistä ja 24 prosenttia kahdesta erilaisesta verkkorikoksesta.

Verkkorikosten yleisyys sukupuolen ja ikäryhmän mukaan Sukupuolittaisia eroja verkkorikosten uhriksi joutumisessa havaittiin vain muutaman tekotyypin osalta (taulukko 12). Miehet olivat joutuneet huomattavasti naisia useammin haittaohjelman kohteeksi sekä koko elämän aikana että viimeisen 12 kuukauden aikana. Miehistä puolet ilmoitti joutuneensa haittaohjelman kohteeksi elämänsä aikana ja naisista 36 prosenttia. Vastaavat osuudet viimeisen vuoden aikana olivat 15 prosenttia miesten ja 10 prosenttia naisten osalta. Naiset olivat puolestaan joutuneet miehiä useammin verkossa tapahtuvan seksuaalisen häirinnän ja muun häirinnän kohteeksi, joskin seksuaalisen häirinnän osalta ero oli tilastollisesti merkitsevä vain koko elämän aikana – viimeisen vuoden aikana koetun seksuaalisen häirinnän osalta sukupuolten välinen ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Verkkoympäristössä tapahtuneen maksukortin väärinkäytön kohteeksi oli joutunut elämänsä aikana noin kahdeksan prosenttia miespuolisista vastaajista, kun naisten osuus oli viisi prosenttia. Viimeisen vuoden aikana eroa ei kuitenkaan ollut. Miehet olivat myös joutuneet verkkoympäristössä tapahtuneen uhkailun kohteeksi naisia useammin koko elämänsä aikana (4 % miehistä ja 2 % naisista), mutta tänäkään tekotyypin osalta viimeisen vuoden aikana koettujen tekojen yleisyydessä ei ollut eroa. Kaikkiaan sukupuolten väliset erot viittaavat siihen, että huomattavimmat erot olivat nimenomaisesti koko elämän aikana koetuissa teoissa, mutta erot olivat hyvin vähäisiä kun tarkasteluväli oli yksi kalenterivuosi. Tämä saattaa tarkoittaa, että sukupuolten väliset erot riskikäyttäytymisessä tai rikollisuudelle altistumisessa ovat viime vuosina tasoittuneet.

Taulukko 12 Eräiden verkkorikosten kohteeksi koko elämän aikana ja viimeisen 12 kuukauden aikana joutuneet sukupuolen ja iän mukaan (%)

Tekomuoto	Sukupuoli		Ikä			
	Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Haittaohjelma						
.... koko elämän aikana	49,3	35,6	36,2	57,7	50,3	29,9
.... 12 kuukauden aikana	15,4	9,5	11,0	9,3	13,6	13,7
Muu häirintä						
.... koko elämän aikana	14,7	17,9	21,8	21,8	17,9	9,7
.... 12 kuukauden aikana	7,8	10,4	13,6	8,9	10,4	5,9
Seksuaalinen häirintä						
.... koko elämän aikana	9,6	18,9	24,9	22,3	12,2	7,4
.... 12 kuukauden aikana	7,6	9,3	16,4	10,4	7,1	5,2
Some- tai s-postitilille kirjaututtu						
.... koko elämän aikana	8,2	9,3	17,5	15,7	7,5	2,3
.... 12 kuukauden aikana	2,9	3,3	6,3	4,2	3,0	1,2
Maksukorttipetos						
.... koko elämän aikana	7,6	4,9	2,0	6,2	10,1	4,5
.... 12 kuukauden aikana	2,5	2,0	1,2	2,1	3,6	1,5
Valheellisten tietojen levittäminen						
.... koko elämän aikana	4,4	4,3	10,4	5,9	3,9	1,3
.... 12 kuukauden aikana	1,4	1,1	1,9	1,3	1,5	0,7
Uhattu väkivallalla						
.... koko elämän aikana	4,2	2,3	8,1	7,3	2,5	0,4
.... 12 kuukauden aikana	1,4	1,0	3,0	2,8	0,6	0,2
Tietojenkalastelu						
.... koko elämän aikana	2,0	2,4	4,2	2,9	1,6	1,6
.... 12 kuukauden aikana	0,4	1,1	1,3	0,3	0,8	0,7
Yksityisten tietojen levittäminen						
.... koko elämän aikana	1,5	1,8	2,7	2,4	2,0	0,6
.... 12 kuukauden aikana	0,6	0,5	0,5	0,4	0,9	0,3
Henkilötietojen väärinkäyttö						
.... koko elämän aikana	1,7	1,0	1,1	2,3	1,2	1,0
.... 12 kuukauden aikana	0,5	0,5	0,6	0,3	0,7	0,5

Ikäryhmittäiset erot verkkorikosten kokemisessa olivat niin kutsutun perinteisen rikollisuuden tapaan huomattavia. Kuten muussakin rikollisuudessa, verkkorikokset näyttävät kohdistuvan voittopuolisesti nuorimpaan ikäryhmään. Joka neljäs 15–24-vuotias vastaaja ilmoitti joutuneensa seksuaalisen häirinnän kohteeksi elämänsä aikana, kun osuus vanhimmassa ikäryhmässä oli vain 7 prosenttia. Erot olivat yhdenmukaisia myös viimeisen vuoden aikana koetussa seksuaalisessa häirinnässä sekä muussa häirinnässä. Nuoremmassa ikäryhmässä myös ilman lupaa sähköposti- tai sosiaalisen median tilille kirjautuminen oli olennaisesti muita ikäryhmiä yleisempää: tästä ilmoitti 16–18 prosenttia 15–35-vuotiaista koko elämän ajalta ja 4–6 prosenttia vastaavasta ikäryhmästä viimeisen vuoden ajalta. 55–74-vuotiaiden keskuudessa osuudet olivat vain kaksi prosenttia ja yhden prosentin. Nuoremmat ikäryhmät olivat niin ikään joutuneet useammin valheellisten tietojen, väkivallalla uhkaamisen sekä onnistuneen tietojenkalastelun kohteeksi. Eri-tyisen huomattavia erot olivat tarkastelussa, jossa muisteluvälinä oli koko elämä.

Vaikka verkkorikollisuuden yleiskuva uhrien ikäjakautuksen suhteen oli melko saman kaltainen tekotyypistä riippumatta, muodostivat haittaohjelmat sekä verkossa tapahtuneet maksukorttipetokset poikkeuksen. 25–54-vuotiaiden ikäryhmissä, erityisesti 25–34-vuotiaiden osalta, haittaohjelman kohteeksi joutuminen

elämän aikana oli muita ikäryhmiä yleisempää. Viimeisen vuoden aikana tarkasteltuna tulos oli kuitenkin päinvastainen: 25–34-vuotiaiden keskuudessa haittaohjelman kohteeksi joutuminen oli vanhempia ikäryhmiä vähäisempää. Verkossa tapahtuneesta maksukortin väärinkäytöstä koko elämän aikana ilmoitti 10 prosenttia 35–54-vuotiaista vastaajista ja vain kaksi prosenttia nuorimmasta ikäryhmästä. Tulokset olivat yhdenmukaisia myös kulunutta vuotta koskevassa tarkastelussa.

Verkkorikosten piirteitä. Kyselyssä tarkasteltiin myös erilaisia verkkorikosten riskitekijöitä, kuten tietokoneiden ja älylaitteiden omistamista, internetin käyttöasetta, tietokoneen käyttötapoja sekä verkon riskeiltä suojautumista. Näitä tietoja koskevat analyysit julkaistaan erillisissä julkaisuissa. Tässä yhteydessä tarkastelun kohteena ovat verkkorikoksen haitan rahallinen arvo sekä rikoksen ilmoittaminen poliisille.

Kaikkiaan seitsemän prosenttia vastaajista ilmoitti, että heille oli joskus elämän aikana aiheutunut rahallista haittaa verkossa tapahtuneen rikoksen johdosta (taulukko 13). Miehistä yhdeksän prosenttia ja naisista kuusi prosenttia ilmoitti rahallisesta vahingosta. Vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat vastaajat ilmoittivat muita ikäryhmiä harvemmin verkkorikoksen aiheuttamasta rahallisesta haitasta. Tässä kyselyssä tarkoitettuja verkkorikoksia kokeneista 11 prosenttia ilmoitti rahallisesta haitasta verkkorikoksen yhteydessä.

Taulukko 13 Aiheutunut rahallista haittaa verkkorikoksesta joskus elämän aikana, sukupuolen ja iän mukaan (%)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Aiheutunut rahallista haittaa	7,4	8,5	6,1	6,9	10,2	9,7	3,9

Vastaajilta, jotka ilmoittivat rahallisesta vahingosta, kysyttiin jatkokysymyksenä arviota tuon vahingon rahallisesta arvosta. Arviot vaihtelivat yhdestä eurosta jopa miljoonaan euroon (taulukko 14). Valtaosa arvioista kuitenkin vaihteli joistakin kymmenistä euroista muutamiin satoihin euroihin – kaikkien vastausten mediaani oli 150 euroa, ja 75 prosenttia rahallisen vahingon haitoista oli suuruudeltaan korkeintaan 400 euroa. Miesten ja naisten välillä ei ollut eroja verkkorikoksen aiheuttaman rahallisen haitan suuruusluokassa.

Taulukko 14 Verkkorikosten aiheuttaman haitan rahallinen arvo vuonna 2018 uhrin sukupuolen mukaan (euroa)

	Kaikki	Sukupuoli	
		Mies	Nainen
Minimi	1	1	2
1. kvartiili	50	40	50
Mediaani	150	150	120
3. kvartiili	400	500	300
Maksimi	1 000 000	1 000 000	50 000

Vain harvasta verkkoympäristössä tapahtuneesta rikoksista oli ilmoitettu poliisille. Kaikista vastaajista vain kaksi prosenttia ilmoitti, että verkkoympäristössä tapah-

tunut rikos oli tullut poliisin tietoon. Tässä kyselyssä tarkasteltujen rikosten kohteeksi joutuneista vastaajista kolme prosenttia oli ilmoittanut rikoksesta poliisille. On kuitenkin huomattava, että valtaosa uhrikokemuksista oli nimenomaisesti haittaohjelmia. Osuus oli huomattavasti suurempi, kun tarkastelu rajataan yksittäisiin rikoksiin: joskus elämänsä aikana maksukorttipetoksen kohteeksi joutuneista joka kymmenes oli ilmoittanut verkkoympäristössä tapahtuneesta rikoksesta poliisille. Henkilöistä, joiden yksityiselämää koskevia tai valheellisia tietoja oli levitetty verkossa, niin ikään noin kymmenes oli ilmoittanut tapauksesta poliisille⁹.

Verkkorikollisuuden pelko. Kyselyssä tarkasteltiin myös verkkorikollisuuden pelkoa, yhdenmukaisesti muuta väkivaltaa koskevan pelon ohessa (ks. edellä). Kaikkiaan havaitaan, että verkkorikollisuuden pelko on huomattavasti yleisempää kuin katu-, työpaikka- tai perheväkivallan pelko. Noin puolet vastaajista ilmoitti pelänneensä joutuvansa verkossa tapahtuneen rikoksen kohteeksi viimeisen 12 kuukauden aikana (taulukko 15). Vertailun vuoksi voidaan todeta, että katuväkivaltaa pelänneiden osuus oli 29 prosenttia ja työpaikkaväkivaltaa pelänneiden 14 prosenttia vastaajista. Miesten ja naisten välillä ei ollut eroa verkkorikollisuuden pelossa. Ikäryhmittäiset erot sen sijaan olivat melko huomattavia, sillä 25–54-vuotiaiden ikäryhmissä verkkorikollisuuden pelko oli olennaisesti yleisempää kuin nuorimmassa ja vanhimmassa ikäryhmässä. 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä lähes kaksi kolmesta vastaajista ilmoitti pelänneensä verkossa tapahtuvaa rikollisuutta, kun osuus 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä oli noin puolet ja vanhimmassa ikäryhmässä 43 prosenttia. Vanhimmassa ikäryhmässä oli kuitenkin enemmän niitä, jotka eivät oman ilmoituksensa mukaan käyttäneet lainkaan internetiä.

Taulukko 15 Verkkorikollisuutta viimeisen 12kk aikana pelänneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2018 (%)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Vähintään kerran vuodessa	52,8	52,3	53,2	50,3	63,3	59,4	42,5
Ei käytä internetiä	1,8	1,4	2,1	0,2	0,1	0,3	4,6

⁹ Tässä yhteydessä on huomattava, että poliisille ilmoittaminen ei välttämättä ole koskenut nimenomaisesti kyseistä rikosta, vaan verkkoympäristössä tapahtunutta rikosta ylipääntään.

KIRJALLISUUS

- Danielsson, Petri & Kääriäinen, Juha (2017) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2016 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 23/2017. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. <<http://hdl.handle.net/10138/225915>> (viitattu 23.5.2019).
- Danielsson, Petri & Kääriäinen, Juha (2016) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2015 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 13/2016. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. <<http://hdl.handle.net/10138/161960>> (viitattu 23.5.2019).
- Danielsson, Petri & Näsi, Matti (2018) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2017 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 31/2018. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. <<http://hdl.handle.net/10138/260559>> (viitattu 23.5.2019).
- Danielsson, Petri & Salmi, Venla (2015) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2014 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 3/2015. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. <<http://hdl.handle.net/10138/155645>> (viitattu 23.5.2019).
- Danielsson, Petri & Salmi, Venla (2013) *Suomalaisten kokemus parisuhdeväkivalta 2012. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Verkkokatsauksia 34/2013. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <<http://hdl.handle.net/10138/152609>> (viitattu 23.5.2019).
- Danielsson, Petri, Salmi, Venla & Sirén, Reino (2014) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2013 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Verkkokatsauksia 37/2014. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <<http://hdl.handle.net/10138/152606>> (viitattu 23.5.2019).
- Ellonen, Noora, Danielsson, Petri & Virtanen, Miialila (2018) Omaisuusrikokset. Teoksessa: *Rikollisuustilanne 2017. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*, 107–135. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. Katsauksia 29/2018. <<http://hdl.handle.net/10138/239656>> (viitattu 23.5.2019).
- Finanssiala ry (2019) Polkupyörävarkaudet 1992–2018. <http://www.finanssiala.fi/vahingontorjunta/dokumentit/Polkupyörävarkaudet_1992-2018.pptx> (viitattu 17.5.2019).
- Heiskanen, Markku (2002) *Väkivalta, pelko, turvattomuus*. Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen. Tutkimuksia 236. Helsinki: Tilastokeskus.
- Kivivuori, Janne (2014) Understanding Trends in Personal Violence: Does Cultural Sensitivity Matter? Teoksessa: Tonry, Michael (toim.) *Why Crime Rates Fall, and Why they Don't*. Crime and Justice, Vol. 43, 289–340. Chicago: University of Chicago Press. <<http://dx.doi.org/10.1086/677664>> (viitattu 23.5.2019).
- Kivivuori, Janne, Sirén, Reino & Danielsson, Petri (2012) Gender framing effects in victim surveys. *European Journal of Criminology*, 9(2), 142–158. <<http://dx.doi.org/10.1177/1477370811424383>> (viitattu 23.5.2019).
- Näsi, Matti, Danielsson, Petri, Aaltonen, Mikko & Lehti, Martti (2018) Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Teoksessa: *Rikollisuustilanne 2017. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*, 51–81. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. Katsauksia 29/2018. <<http://hdl.handle.net/10138/239656>> (viitattu 23.5.2019).
- Näsi, Matti & Tanskanen, Maiju (2018) Kyberrikollisuus. Teoksessa: *Rikollisuustilanne 2017. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*, 147–159. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. Katsauksia 29/2018. <<http://hdl.handle.net/10138/239656>> (viitattu 23.5.2019).

- Lehti, Martti (2019) *Henkirikoskatsaus 2019*. Katsauksia 34/2019. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Helsingin yliopisto. <<http://hdl.handle.net/10138/301889>> (viitattu 23.5.2019).
- Sirén, Reino, Aaltonen, Mikko & Kääriäinen, Juha (2010) *Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2009. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 103. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <<http://hdl.handle.net/10138/152511>> (viitattu 24.5.2019).
- Sirén, Reino (2011) *Uuden rikosuhritutkimuksen kehittäminen*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 109. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <<http://hdl.handle.net/10138/152504>> (viitattu 24.5.2019).
- Sirén, Reino, Danielsson, Petri & Kivivuori, Janne (2013) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2012*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsausia 28/2013. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <<http://hdl.handle.net/10138/152572>> (viitattu 24.5.2019).
- Tilastokeskus (2019a) Rikos- ja pakkokeinotilasto. <<https://findikaattori.fi/fi/57>> (viitattu 23.5.2019).
- Tilastokeskus (2019b) Rikos- ja pakkokeinotilasto. <<http://www.stat.fi/til/rpk/index.html>> (viitattu 17.5.2019).
- Tilastokeskus (2019c) Väestörakenne. <<http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>> (viitattu 17.5.2019).
- Työturvallisuuskeskus (2010) Työväkivallan riskiammatit. Helsinki: Työturvallisuuskeskus. <https://ttk.fi/files/1535/ttk_tyovakivallan_riskiammatit_valmis_NETTI.pdf> (viitattu 24.5.2019)

LIITTEET

Kyselyn toteutus ja aineisto

Kyselyn aiheet. Rikosuhrikyselyn pääaiheena oli omaisuusrikosten ja uhkailun tai väkivallan kohteeksi joutuminen. Ennen näitä aiheita vastaajilta tiedusteltiin, missä määrin he pitävät eräitä lomakkeella lueteltuja tekoja väkivaltana (väkivallan tulkinta). Vastaajilta kysyttiin myös, kuinka monta kertaa he olivat viimeisen vuoden aikana pelänneet joutuvansa väkivallan kohteeksi jossain tilanteessa. Vastaajien itse kokemaa väkivaltaa selvitettiin kysymyksellä, jossa lueteltiin joukko uhkailun ja väkivallan muotoja. Samalla tavoin on menetelty aikaisemmin suomalaisissa uhritutkimuksissa. Lomakkeella kysyttiin, oliko vastaaja viimeisen 12 kuukauden aikana joutunut jonkin luettelossa mainitun teon kohteeksi ja oliko uhkailija tai väkivallan tekijä joku läheinen, muu tuttu vai tuntematon henkilö. Omaisuusrikosten osalta meneteltiin samaan tapaan, kysymättä kuitenkaan uhrin suhdetta tekijään. Väkivallasta esitettiin vielä joukko lisäkysymyksiä, jotka koskivat teon tapahtumapaikkaa, väkivallan toistuvuutta ja fyysisen vamman aiheuttanutta väkivaltaa. Kyselyn lopussa oli verkkoympäristössä tapahtuneita rikoksia koskevia kysymyksiä, jotka koskivat koko elämän sekä viimeisen 12 kuukauden aikana tapahtuneita tekoja.

Aineiston kerääminen. Tutkimuksen perusjoukkona olivat 15–74-vuotiaat Suomessa (mukaan lukien Ahvenanmaa) vakituisesti asuvat henkilöt. Tästä joukosta poimittiin tutkimusta varten Väestörekisterikeskuksen ylläpitämästä Väestötietojärjestelmästä yhteensä 14 000 henkilön ositettu satunnaisotos. Otanta ositettiin maakunnan, sukupuolen ja 10-vuotiskäryhmän mukaan. Väestöltään pienemmissä maakunnissa otantasuhde oli hieman suurempi kuin väestöltään suuremmissä maakunnissa. Maakunnan sisällä otokset olivat yhtä suuret eri ositteissa.

Otokseen valikoituneet henkilöt saivat lokakuussa 2018 postitse kyselylomakkeen sekä saatekirjeen, jossa selvitettiin tutkimuksen tarkoitus. Kuoreen oli vastausaktiivisuuden lisäämiseksi laitettu kuulakärkikynä. Suomenkielisille lähetettiin suomenkielinen lomake, ruotsinkielisille ruotsinkielinen lomake ja muun kielisille suomenkielinen lomake. Muun kielisille lähetetyn lomakkeen mukana lähetettiin saatekirje, jossa selostettiin tutkimuksen tarkoitus lyhyesti suomeksi, ruotsiksi, englanniksi sekä venäjäksi. Kaikissa saatekirjeissä mainittiin mahdollisuudesta vastata kyselyyn myös verkkolomakkeella. Verkkolomake oli toteutettu yhteensä neljällä kielellä: suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja venäjäksi. Kaksi jälkimmäistä kieltä olivat siis saatavilla vain verkkolomakkeella. Tämä kerrottiin vieraskielisille lähetetyssä saatekirjeessä.

Niille, jotka eivät olleet vastanneet määräaikaan mennessä, postitettiin muistutuskortti noin neljä viikkoa ensimmäisen kirjeen jälkeen. Noin kuukauden kuluttua lähetettiin vielä uusi lomake henkilöille, jotka eivät vielä olleet vastanneet kyselyyn. Aineiston keräys päätettiin tammikuussa 2019. Paperilomakkeiden tiedot tallennettiin optisesti Tutkimustie Oy:n toimesta ja yhdistettiin verkkovastausten kautta kerättyyn aineistoon. Vastauksia saatiin kaikkiaan 5 455 kappaletta, joista 4 622 paperimuodossa ja 833 verkkolomakkeen kautta. Kaikkiaan kyselyn vastausprosentti oli 39,0.

Aineiston analyysi. Raportissa esitettävissä estimaateissa on huomioitu sekä otanta-asetelma että kato. Nuorten vastaamisaste oli huomattavasti matalampi kuin vanhempien ja miesten vastaamisaste matalampi kuin naisten. Katoa on korjattu painottamalla havaintoja sukupuolen, 10-vuotisikäryhmän ja maakunnan mukaan. Painotuksessa on niin ikään huomioitu poikkeavat sisällysmistodennäköisyydet eri ositteissa.

Kotitalouksia koskevassa tarkastelussa käytettiin kotitalouspainoja. Painokerrotoimet laskettiin oletuksella, että kunkin kotitalouden sisällysmistodennäköisyys oli suhteessa taloudessa asuvien 15–74-vuotiaiden lukumäärään. Puuttuvat tiedot imputoitiin sukupuolen, ikäryhmän ja maakunnan mukaan.

Raportissa esitetyt tulokset ovat estimaatteja, joihin sisältyy otannasta johtuvaa satunnaisvaihtelua. Osuuksien esittämisessä ja vertailussa käytettiin 95 prosentin luottamustasoa. Estimaattien tarkkuutta kuvaa niiden luottamusväli, joka perustuu oletukseen, että tarkastelun kohteena oleva ryhmä on satunnaisotos vastavasta perusjoukosta.

Tekstiosiossa raportoitavat erot eri ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä 95 prosentin luottamustasolla, ellei muuta mainita.